

**T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI**

MUHASEBE FİNANSMAN

**FİNANSAL İŞLEMLER
343FBS047**

Ankara, 2011

-
- Bu modül, mesleki ve teknik eğitim okul/kurumlarında uygulanan Çerçeve Öğretim Programlarında yer alan yeterlikleri kazandırmaya yönelik olarak öğrencilere rehberlik etmek amacıyla hazırlanmış bireysel öğrenme materyalidir.
 - Millî Eğitim Bakanlığınca ücretsiz olarak verilmiştir.
 - **PARA İLE SATILMAZ.**

İÇİNDEKİLER

AÇIKLAMALAR	ii
GİRİŞ	1
ÖĞRENME FAALİYETİ- 1	2
1. HİSSE SENETLERİ.....	2
1.1. Hisse Senedi Piyasaları	2
1.1.1. Borsa Üyeleri ve Temsilcileri.....	3
1.1.2. Hisse Senetleri Piyasasında Teminat Türleri.....	6
1.1.3. Borsada İşlem Görme	8
1.1.4. Hisse Senetleri Piyasasında Pazarlar ve Seans Saatleri.....	13
1.1.5. Emir İletim Şekilleri	17
1.1.6. Emir Türleri	19
1.1.7. Emirlerde Düzeltme Bölme ve İptal.....	22
1.1.8. Emir Giriş Kuralları ve Sınırlamalar	23
1.1.9 Emirlerde Geçerlilik Süresi	25
UYGULAMA FAALİYETİ.....	26
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME.....	27
ÖĞRENME FAALİYETİ- 2	30
2. TAHVİL	30
2.1. Tahvil ve Bono Piyasası	30
2.1.1. Tahvil ve Bono Piyasasında İşlem Yapabilecek Kuruluşlar	31
2.1.2. Tahvil ve Bono Piyasasında Üye Temsilcileri	31
2.1.3. Piyasanın İşleyişi.....	32
2.1.4. Takas İşlemleri	39
UYGULAMA FAALİYETİ.....	41
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME.....	42
MODÜL DEĞERLENDİRME	45
CEVAP ANAHTARLARI.....	46
ÖNERİLEN KAYNAKLAR.....	47
KAYNAKÇA	48
SÖZLÜK	49

AÇIKLAMALAR

KOD	343FBS048
ALAN	Muhasebe ve Finansman
DAL/MESLEK	Finans Hizmetleri Elemanı
MODÜLÜN ADI	Finansal İşlemler
MODÜLÜN TANIMI	Finansal yatırım araçlarını tanıyarak bunlar arasındaki farklılıkları ve benzerlikleri ayırt ederek en uygun getirili yatırım aracının tespit edilmesi ve buna yatırım yapılmasının öğrenildiği öğrenme materyalidir.
SÜRE	40/24
ÖN KOŞUL	
YETERLİK	Finansal İşlemleri Yapmak
MODÜLÜN AMACI	Genel Amaç, Bu modül ile; Türkiye’de faaliyet gösteren finansal piyasalardan uygun bulunduğu yatırım araçlarına yatırım yapma işlemlerini öğreneceksiniz. 1. Hisse senedi piyasa işlemlerini sırası ile yapabileceksiniz. 2. Öğrenci, tahvil piyasası işlemlerini sırası ile yapabileceksiniz.
EĞİTİM ÖĞRETİM ORTAMLARI VE DONANIMLARI	Projeksiyon makinesi, bilgisayar, internet bağlantısı, SPK mevzuatı, İMKB bilgileri, tanıtım broşürleri ve tanıtım CD’leri ile form belgeleri.
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	Modülün içinde yer alan her faaliyetten sonra, verilen ölçme araçlarıyla kazandığınız bilgi ve becerileri ölçerek kendi kendinizi değerlendireceksiniz. Modül sonunda modül ile kazandığınız bilgi ve becerileri ölçerek değerlendireceksiniz.

GİRİŞ

Sevgili Öğrenci,

Tasarruflarını en uygun yatırım araçları içinde değerlendirmek isteyen tasarruf sahiplerinin, tasarruflarını sabit getirili veya değişken getirili yatırım araçlarında değerlendirme işlemleri için kurulmuş piyasalara hisse senedi ve tahvil piyasaları denir.

Yatırım kararı veren tasarruf sahiplerinin hisse senedi veya tahvil piyasalarında yapacakları alım ve satım işlemlerinin yapıldığı piyasaları tanımak, işlemlerin nasıl gerçekleştiğini, emirlerin verilmesi, işlemlerin yapılması iptal ve düzeltme gibi olayların nasıl yapıldığını, piyasaların farklılıklarını öğreneceksiniz. Hisse senedi ve tahvil piyasalarında seansları takip ederek alım ve satım kararını uygulayacak işlemleri gerçekleştirme becerisi kazanacaksınız.

Bu modül notlarının amacı, yatırım araçlarının alım satımı için kurulmuş hisse senedi ile tahvil ve bono piyasalarını tanıyıp yapılan işlemleri yapabilecek becerileri kazanarak müşterilerinizin yatırımlarını en iyi şekilde değerlendirmenizi sağlamaktır.

ÖĞRENME FAALİYETİ- 1

AMAÇ

Bu öğrenme faaliyeti ile hisse senedi piyasası işlemlerini sırası ile yapabileceksiniz.

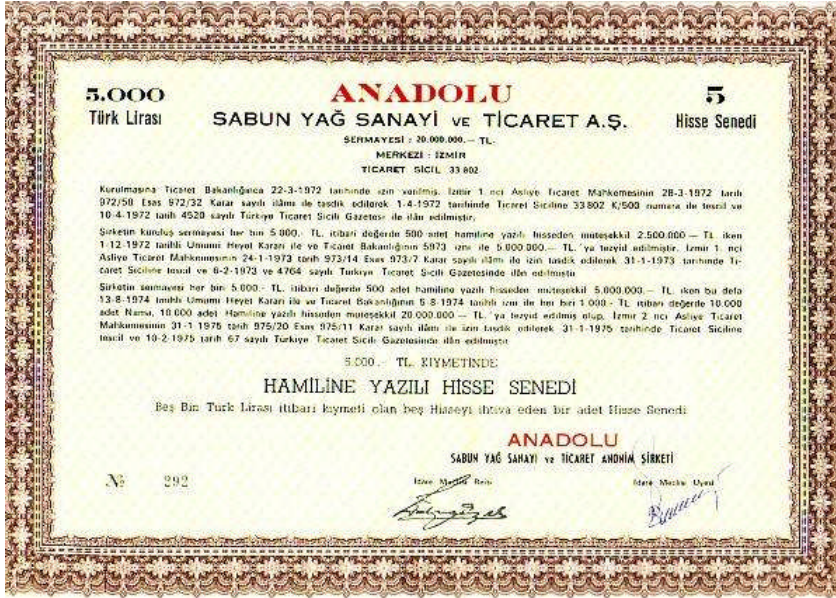
ARAŞTIRMA

Bu faaliyet öncesinde yapmanız gereken öncelikli araştırmalar şunlardır:

- Hisse Senedi nedir? İnternette araştırarak öğreniniz.
- Borsa ve ulusal borsa hakkında bilgi toplayınız.
- LOT, broker, seans terimlerini araştırınız.

1. HİSSE SENETLERİ

1.1. Hisse Senedi Piyasaları

Resim 1.1: Hamiline yazılı hisse senedi örneği

Hisse senetleri piyasasının gelişimi: 26 Aralık 1985 tarihinde faaliyete geçen İstanbul Menkul Kıymetler Borsasında ilk hisse senedi işlemleri, 3 Ocak 1986 tarihinde gerçekleşmiştir. Başlangıçta 36 borsa üyesinin işlem yapma yetkisine sahip olduğu piyasada, 41 anonim şirketin hisse senedi işlem görmekteydi. 1993 yılı Aralık ayında ilk olarak düşük işlem hacimli 50 hisse senedi bilgisayar ortamında işlem görmeye başladı.

1993-Kasım 1994 arasında bazı hisse senetleri “pano sistemi”nde, bazı hisse senetleri ise “bilgisayarlı sistem”de işlem görmüştür. Bu sistemde işleyiş, bugün olduğu gibi çok fiyat-sürekli müzayede esasına göre tek seans süresi içinde pano sisteminde gerçekleştirilmekteydi.

Pano sisteminde her işlem tahtasında alış ve satış olarak iki sütun, bu kısımların altında “üye”, “adet” ve “fiyat” alt başlıkları bulunmaktaydı. Hisse senedi satın almak isteyen üye temsilcisi, alış bölümüne üye kodu ile birlikte almak istediği miktarı ve fiyatı yazarak talebini diğer üye temsilcilerine duyurmaktaydı.

14 Temmuz 1994 tarihinden itibaren Hisse Senetleri Piyasasında ikincil piyasa seansı birden ikiye, dolayısıyla günlük işlem süresi de 4 saate çıkarılmış; aynı tarihte takas süresi, işlem gününün iki iş günü sonrası hisse senedi bedellerinin hesaplara aktarılmaktadır.

1995 yılının ilk aylarından itibaren kotasyon şartlarını sağlayamayan şirketler için Bölgesel Pazar ve Yeni Şirketler Pazarı faaliyete geçirilmiştir. Bu süreç içerisinde piyasadaki gelişime paralel olarak Toptan Satışlar Pazarı ve Gözaltı Pazarları da kurulmuştur (3 Mart 2003 tarihinden itibaren Bölgesel Pazarın ismi, İkinci Ulusal Pazar olarak ve Yeni Şirketler Pazarının ismi ise Yeni Ekonomi Pazarı olarak değiştirilmiştir).

1.1.1. Borsa Üyeleri ve Temsilcileri

Resim 1.2: Borsa üyeleri toplantısı

Borsaya, Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) tarafından aracılık faaliyetinde bulunmak üzere yetki belgesi verilmiş olan aracı kuruluşlar (aracı kurumlar ve bankalar) üye olabilir.

Borsa üyeleri:

- SPK'dan "alım satıma aracılık yetki belgesi" almış olan aracı kurumlar
- Bankalar Kanunu'na göre Türkiye'de faaliyette bulunan ve SPK'dan yetki belgesi almış olan bankalar borsa üyesi sayılır.
- Borsada kurulan pazar ve piyasalarda işlem yapacak aracı kuruluşların borsadan üyelik belgesi alması zorunludur.
- Borsaya üyelik başvurusu Yönetim Kurulunca kabul edilen üyelere, borsa üyelik belgesi verilir.

- Borsa üyelik belgesinde üyenin hangi pazar ve piyasalarda işlem yapmaya yetkili olduğu ve borsa tarafından talep edilen diğer bilgiler yer alır.
- Borsada sadece borsa üyeleri işlem yapabilir.
- Borsada alım satım yapmak isteyen yatırımcılar, emirlerini borsa üyeleri aracılığıyla borsaya iletir.
- Borsa üyeleri, borsada üye temsilcileri tarafından temsil edilir.
- Üyeler; noterden onaylı, kuruluşu temsil yetkisini içeren temsil belgeleri düzenleyerek kendilerini borsada temsil edecek olanları borsaya bildirirler. Üye temsilcisi olarak bağlı bulunduğu kurum adına işlem yapacak kişilerin, yönetmelikte belirlenen şartları sağlaması ve borsa tarafından düzenlenen sertifika programlarında başarılı olması gerekir.

Her üyenin borsada işlem yapan temsilcilerden sorumlu olan, gözetim, kontrol ve imza yetkisine sahip bir baş temsilcisi (Şef Broker), seans süresi boyunca borsa işlem salonunda bulunmaktadır. Baş temsilci, mensubu olduğu üyenin diğer temsilcilerini izleyerek sadece kendi yetkisinde olan işlemleri ve kontrol ile ilişkileri gerçekleştirmektedir. Baş temsilcinin yardımcısı veya yedeği yoktur.

İMKB'nin Hisse Senetleri Piyasasında işlem yapma yetkisine sahip olan her üyenin üç harften oluşan bir "üye kodu" vardır. Üye temsilcileri, kendi bilgisayarlarından emir gönderirken sistem tarafından üye temsilcilerinin bağlı bulunduğu kurumun üye kodu sisteme emirle birlikte gönderilir.

Ancak ekranda işlem gerçekleşmeden üye kodları görünmez. Her üye temsilcisi kendi kurumuna ait emirleri Emir Baz ekranında sağa yatık olarak görür. Kullanıcının kendisinin girdiği emirler ise sağa yatık ve koyu olarak görünmektedir. Buna karşılık diğer emirlerin hangi üyelere ait olduğu görülemez.

Gönderilen emirler üzerinde işlem gerçekleştikten sonra, gerçekleşen işlemler dosyasından işlemin tarafları üye kodlarına bakarak görülebilir. Üyelerin, unvan değişikliğine bağlı olarak üye kodları yılda bir defa ve sadece yılın ilk gününden itibaren geçerli olmak üzere değiştirilebilir.

1.1.1.1. Üye Temsilcileri ve Temsilci Yardımcılarının Nitelikleri

- Üye temsilcisi; borsa işlemlerinde veya takas ve saklama işlemlerinde temsil edebilen ve kendisine temsil ettiği borsa üyesi adına bildirimde bulunulabilen, imza yetkisine sahip kişidir.
- Temsilci yardımcısı; üye temsilcisine işlemlerinde yardım eden ve imza yetkisine sahip olmayan kişidir. Temsilci ve yardımcılarının tefrik edilebilmeleri (ayrıt edilebilmeleri) için Yönetim Kurulu gerekli tedbirleri alır.
- Üye temsilci ve temsilci yardımcılarının, bir yükseköğrenim kurumundan mezun olmaları ve borsa tarafından yapılacak inceleme sonucu tecrübe, bilgi ve ahlak bakımından yeterli oldukları izleniminin edinilmiş olması gerekir.

- Üye temsilcilerinin, her bir pazar ve piyasada işlem yapabilmesi için ilgili yönetmeliklerde belirlenen özel şartları da taşımaları gerekir.

1.1.1.2. Üye Temsilcilerinin Yetki Tanımları

- **Sorgu (Broker Yardımcısı) Yetkisi ile Yapılabilecek İşlemler:**
 - Piyasaya ait ekranlarla ilgili sorguları yapmasına izin verilmektedir.
- **Temsilci (Broker) Yetkisi ile Yapılabilecek İşlemler:**
 - Piyasa ve kendi emir ve işlemleri ile ilgili sorgular
 - Eski, yeni, rüçhan hakkı (öncelik hakkı), birincil piyasa ve Resmî müzayede pazarlarına normal lot (1000 adet hisse senedi) emri girişi
 - Kendi girdiği emirlere ait düzeltme, bölme, iyileştirme ve iptal
 - Rapor alma
- **Baş temsilci (Şef Broker) Yetkisi ile Yapılabilecek İşlemler;**
 - Sorgu ve temsilci statüsünün verdiği yetkilerin tümü
 - Kendi kurumunun diğer temsilcilerinin emirlerinde sorgu, iptal ve düzeltme
 - Tüm pazarlarda Özel ve Blok Emir giriş, düzeltme ve iptali
 - Gerekli durumlarda kontrol ile yapılacak görüşmeler
 - Üye bazında gerçekleşen işlemlerle ilgili düzeltme ve iptal isteği (borsa onayı ile)
 - Kendi kurumundan olan sorgu ve temsilci yetkisine sahip kişilerin yetkilerini seans bazında geçici olarak durdurma (Bu işlem için Hisse Senetleri Piyasası Müdürlüğünün vereceği geçici durdurma belgesini imzalaması gerekmektedir.)

Resim 1.3: Baştemsilci, tam yetkiye sahiptir.

1.1.1.3. Kurtaj Tarifesi ve Borsa Payı

Üyeler, borsada aracı olarak yaptıkları her işlem için müşterilerinden "kurtaj" adı altında bir komisyon alır. Üyeler, müşterileri adına gerçekleştirdikleri tüm işlemler için işlem tutarı üzerinden kurtaj alır.

Bakanlar Kurulunun 2002 yılında kararı ile Menkul Kıymetler Borsalarının Kuruluş ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmeliğin "kurtaj" tarifesi ile müşterilerden alınacak diğer ücret ve gider karşılıklarının, (Borsa Yönetim Kurulunun teklifi yerine) Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliğinin önerisi üzerine piyasa gelişmeleri ve ihtiyaçları göz önüne alınarak SPK onayıyla kesinleşeceği hükme bağlanmıştır.

Kurtaj oranı sadece borsa üyelerinin müşterilerine uygulanacak, bu uygulamada acenteler müşteri olarak değerlendirilmeyecek, üye ile acente arasındaki ücret ilişkisi serbestçe belirlenebilecektir.

Hisse senetleri piyasası bilgisayarlı alım satım Sistemine iletilen emirlerde "portföy", "müşteri" ve "fon" (P/M/F) emirleri ayrımı yapılmakta ve tüm emirlere müşteri hesap numarası girilmektedir. Yatırım ortaklığı adına yapılan emir girişlerinde emrin müşteri, portföy ya da fon adına mı girilmekte olduğunun M/P/F harflerinden biriyle gösterildiği alanda emrin yatırım ortaklığı adına girildiğini ifade eden "F" belirtecinin girilmesi gereklidir.

Sisteme iletilen emir bilgilerinde hata olması durumunda ise bu emirlerin takas işleminden bir gün sonra borsaya bildirilmesi zorunluluğu bulunmaktadır.

- Hiç işlem görmeyen ancak hatalı olup üye tarafından düzeltilmek istenen emirler için sadece maktu ücret
- Kısmen işlem görmüş emirlerden hem emir başına maktu ücret hem de işleme dönüşen kısım üzerinden hesaplanacak Borsa payı oranındaki oransal ücret
- Tümüyle işleme dönüşmüş emirler için yine maktu ücretle birlikte işlem hacmi üzerinden borsa payı oranı esas alınarak hesaplanan oransal ücret

Her üyenin Borsada gerçekleştirdiği işlemler üzerinden bilgisayar ortamında hesaplanan borsa payları, Borsa Bilgi İşlem Müdürlüğünden aylık olarak Mali İşler Müdürlüğüne rapor edilmektedir.

Mali İşler Müdürlüğü, gelen raporlara göre her üyenin borcuna ilişkin olarak düzenledikleri tahakkuk fişlerini iadeli taahhütlü olarak üyelere postalamaktadır. Üyeler, her ay için borsa payı borçlarını izleyen ayın 15'ine kadar ilgili banka hesabına yatırır.

1.1.2. Hisse Senetleri Piyasasında Teminat Türleri

Borsa üyeleri, borsa işlemleri dolayısıyla müşterilerine ve borsaya verebilecekleri zararlara karşılık olarak borsa tüzel kişiliği adına teminat yatırmak zorundadır. Yatırılacak teminatın miktarı, borsadaki iş hacmi dikkate alınarak borsanın teklifi üzerine Sermaye Piyasası Kurulu tarafından belirlenmektedir.

Hisse Senetleri Piyasasında işlem yapan üyelerin yatırmak zorunda oldukları toplam teminat tutarı, maktu teminat, lot altı teminat, oransal teminat ya da ortalama teminat ve munzam teminat tutarlarının toplamından oluşmaktadır.

$$\text{Toplam Teminat} = \text{Maktu T.} + \text{Oransal} - \text{Ortalama T.} + \text{Munzam T.} + \text{Lot Altı T.}$$

1.1.2.1. Maktu Teminat

500 TL, tüm üyeler tarafından yatırılacak sabit tutardır.

1.1.2.2. Lot Altı Teminatı

Borsa dışı küsurat (Lot Altı) işlemleri yapmaya yetkili kuruluşların yatırmaları gereken teminattır. Bu tutar 50.000 TL olarak belirlenmiştir.

1.1.2.3. Oransal Teminat

Üçer aylık dönemlerde üyelerin Hisse Senetleri Piyasasında gerçekleştirdikleri işlemlerin günlük ortalama tutarının %5'i olarak hesaplanmakta ve dönem sonunu izleyen ay içinde tamamlanması istenmektedir. Ortalama işlem hacmi hesaplanırken özel emir ve blok emirler hesaplama dışında tutulmaktadır.

1.1.2.4. Ortalama Teminat

Üç aylık hesaplama dönemlerinde tüm üyeler için hesaplanan oransal teminat tutarlarının basit ortalamasıdır. Bu teminat Hisse Senetleri Piyasasında ilk defa işlem yapmaya başlayacak üyelerden oransal teminat tutarı yerine tesis edilmesi istenen teminattır. Faaliyet izni alan üye, bir önceki üç aylık dönemde hesaplanan ortalama, maktu ve varsa munzam teminatı yatırdıktan sonra işlem yapmaya başlayabilir.

Ortalama teminat tutarı, üyelerin bir yıl (4 dönem) boyunca tesis etmeleri gereken asgari oransal teminat tutarıdır. Bu üyelerin işlem yapmaya başlanmasını takip eden 4 dönem süresince hesaplanan oransal teminat tutarları, yatırılan ortalama teminattan daha düşük gerçekleşir ise ortalama teminat tutarı; aksi söz konusu ise oransal teminat tutarı dikkate alınır.

1.1.2.5. Munzam Teminat

Üçer aylık dönemler içinde (**1.dönem:** ocak-şubat-mart; **2.dönem:** nisan-mayıs-haziran; **3.dönem:** temmuz-ağustos-eylül; **4.dönem:** ekim-kasım-aralık ayları) Hisse Senetleri Piyasası işlemleri sonucunda oluşan takas yükümlülüğünü takas tarihinden sonraki günlerde yerine getirmek suretiyle temerrüde düşen ve bu temerrütlere ilişkin savunmaları geçerli bulunmayan ya da savunma talep yazısını tebliğ tarihinden itibaren 5 iş günü içinde Borsaya göndermeyen üyeler için munzam teminat hesaplanmaktadır.

Tahakkuk ettirilen munzam teminatın tebliğ tarihinden itibaren 10 iş günü içinde tesis edilmesi gerekmektedir. Bu süre içinde teminat eksiğini tamamlamayan aracı kuruluşun üyeliği söz konusu yükümlülüğünü tamamlayıncaya kadar geçici olarak durdurulmakta ve borsada işlem yaptırılmamaktadır. Munzam teminatlar, tesis edildiği tarihi izleyen üç aylık dönemin sonuna kadar alınmaktadır.

Munzam teminat, ikinci temerrüitten başlamak üzere her temerrüde düşüldüğünde yeniden hesaplanmaktadır. Söz konusu munzam teminat, teminatın hesaplanmasına esas alınan temerrütlerin olduğu dönemi izleyen 3 aylık dönemin sonuna kadar iade edilmez.

1.1.3. Borsada İşlem Görme

Hisse Senetleri Piyasasında birincil ve ikincil piyasa işlemleri gerçekleştirilir.

Resim 1.4: Hisse senetleri İMKB'de işlem görmektedir.

➤ Birincil Piyasa

Hisse senetlerini halka arz eden şirketler ile alıcıların, yani tasarruf sahiplerinin doğrudan doğruya karşılaştıkları piyasadır. Birincil piyasada uzun vadeli fonların, tasarruf sahibinden ihraççı şirkete akışı söz konusudur ve birincil piyasada yapılan hisse senedi satışları sonucunda şirkete nakit sermaye girer.

➤ İkincil Piyasa

Menkul kıymetleri ihraçtan (menkul kıymeti çıkartan şirket tarafından yapılan satıştan) alanlar, bunları tekrar paraya çevirmek istediklerinde hisse senetlerinde hiçbir zaman, tahvillerde ise vadeden önce bunları ihraç eden kuruluşa müracaat edemezler. İkincil piyasa bu durumdaki menkul kıymetlerin paraya çevrilmesini sağlayan piyasadır ve menkul kıymet borsaları bu tür piyasalara en iyi örnektir.

İkincil piyasada el değiştiren menkul kıymetlerden sağlanan fonların bunları çıkaran şirketle bir ilgisi yoktur. İkincil piyasa, menkul kıymetlerin likiditesini artırarak birincil piyasaya talep yaratmakta ve gelişmesini sağlamaktadır.

1.1.3.1. Birincil Piyasa İşlemleri

Hisse senetleri birincil piyasasında, SPK'nun birincil piyasa işlemi saydığı ihraçlara ilişkin alış satış işlemleri yapılır.

Borsada halka arz yoluyla satış yapmak isteyen hisse senedi ihraççısı veya ilgili aracı kuruluş, SPK'nın kayda alma belgesinin yanı sıra borsa yönetimi tarafından istenen belge ve bilgiler ile birlikte borsaya başvurmakta, ihracın uygun görülmesi hâlinde işlemin başlayacağı tarihten en az bir hafta önce borsa bülteninde ihraca ilişkin gerekli bilgiler ilan edilmektedir.

Halka arz işleminin Borsada yapıldığı piyasa "birincil piyasa" olarak adlandırılmıştır. Yapılan işlemlerin Borsa birincil piyasası işlemi niteliğinde sayılması için satışın *halka arz şeklinde* olması zorunludur.

Tüm hisse senetlerinin birincil piyasa işlemleri, saat 11:00–12:00 arasında yapılır. Birincil piyasa işlemleri için sistemde "B" özellik kodu kullanılır.

Blok satış (lot: 1000'erlik hisse senedi) şeklinde gerçekleşen birincil piyasa işlemleri, toptan satışlar pazarında yapılmaktadır. Toptan satışlar pazarında, rüçhan hakkı kullanımına kısıtlama getirilerek (mevcut ortaklara sermaye artırımına öncelik hakkı tanımayarak) sermaye artırımı yoluyla ihraç edilen hisse senetlerinin blok hâlinde satışı işlemi de şirkete nakit girişi sağladığı için bir tür birincil piyasa işlemidir. Ancak satış, halka arz yerine blok satış şeklinde olursa bu işlemler toptan satışlar pazarında gerçekleştirilir.

Borsada birincil piyasa işlemleri hisse senetleri Borsada işlem gören ve görmeyen şirketler için iki grupta incelenebilir.

1.1.3.1.1. Hisse Senetleri İMKB'de İşlem Görmeyen Ortaklıkların Birincil Piyasası

Borsa kanalıyla halka arz edilecek hisse senetleri İMKB'nin birincil piyasasında işlem görür. Bu piyasa, aşağıdaki dört durum için söz konusudur:

- Hisse senetleri daha önce halka arz edilmemiş olan (halka açık olmayan) ortaklıkların veya bankaların hisse senetlerinin hissedarlar tarafından halka arz edilmesi
- Hisse senetleri daha önce halka arz edilmiş veya arz edilmiş sayılan (halka açık) ortaklıkların hisse senetlerinin hissedarlar tarafından halka arz edilmesi
- Sermaye Piyasası kurulunun kaydına girmiş, kayıtlı sermaye sistemine tabi olan ve yeni pay alma (rüçhan) haklarına sınırlama getirilmiş olan ortaklıkların, nakit karşılığı sermaye artırımlarında hisse senetlerinin kısmen veya tamamen halka arz edilmesi
- Ortaklığın kuruluş aşamasında, hisse senetlerinin halka arz edilmesi

1.1.3.1.2. İşleyiş Esasları

Birincil piyasada ilk gün açılış fiyatı izahnamede (bilgilendirme metni) yer alan halka arz fiyatıdır. Satışın ilk günü fiyat marjı açılış fiyatının %10'u olarak uygulanır. İzleyen günlerde ise bir önceki günün birincil piyasa seansının, ağırlıklı ortalama fiyatının en yakın adıma yuvarlanması sonucu bulunan baz fiyata +/-% 10 marj uygulanır.

Halka arz süresi, izahnamede belirlenen satış süresidir. Satış işlemi 5 günden önce tamamlanırsa hisseleri halka arz eden aracı kuruluşun başvurusu hâlinde, Borsa Yönetim Kurulu kararı ile ikincil piyasa işlemleri başlatılabilmektedir. Bu durumda en son günün birincil piyasa seansının ağırlıklı ortalama fiyatının yuvarlanması sonucu bulunan baz fiyat, ikincil piyasadaki ilk işlem seansında baz fiyat olarak kabul edilmektedir.

Halka arz işlemi, 5 günde tamamlanamazsa 5. günün birincil piyasa seansının ağırlıklı ortalama fiyatı baz alınarak hisse senetleri ikincil piyasasında işlem görmeye başlar. Bunun nedeni, birincil piyasada alım yapan yatırımcıların, halka arzın tamamlanamaması dolayısıyla ikincil piyasanın açılmaması nedeniyle uzun bir süre ikincil piyasanın sağlayacağı yüksek likiditeden mahrum kalmasını engellemektir.

Halka arz işlemleri tamamlanmadığı takdirde, birincil piyasa işlemleri ile ikincil piyasa işlemleri halka arz süresi boyunca birlikte sürer. Bu durumda iki piyasada da kendine ait marjlar uygulanır.

Borsa dışında halka arz edilen ortaklıkların hisse senetleri İMKB Yönetim kurulunun olumlu kararı ile borsa ikincil piyasasında işlem görmeye başlayabilir. Bu durumda halka arz fiyatı işleme başlanan ilk seansta baz fiyat olarak alınır. Borsa dışında halka arz edilecek hisse senetleri için borsa ikincil piyasasında işlem görme taleplerinin halka arz başlangıç tarihinden en az 15 iş günü önce gerekli tüm bilgi ve eklerle birlikte Borsa Başkanlığına ulaştırılması gerekmektedir.

1.1.3.1.3. İMKB'de İşlem Gören Şirketlerin Birincil Piyasa İşlemleri

Hisse senetleri İMKB'de işlem gören ortaklıkların nakit karşılığı sermaye artırımlarında yeni pay alma (rüçhan) haklarının kullanımı sonrasında arta kalan payların satışı, Borsada birincil piyasada yapılır.

Rüçhan hakkı kullanımından sonra arta kalan payların miktarı ilgili hisse senedi için belirlenmiş olan özel emir miktarının altında ise kalan payların tamamının satışı söz konusu olduğunda, özel emir olarak yazılmasına borsa tarafından izin verilebilir.

Rüçhan hakkı kullanımı için ihraççı şirket tarafından belirlenen sürelerin bitimini takiben 15 iş günü içinde rüçhan hakkı kullanımında aracılık yapan banka ya da aracı kurum tarafından kullanılmayan rüçhan hakları nedeniyle artan hisse senetlerinin miktarı tespit edilerek bir dilekçe ekinde halka arz edileceği tarihler ve satışa aracılık edecek kurum da bildirilmek suretiyle pazar açılması isteği ile borsaya başvuruda bulunmaktadır. Arta kalan payların Borsada satışında gerekli duyuru, satış başlangıcından en az iki gün önce borsa tarafından Günlük Bülten aracılığıyla ilan edilmektedir. Halka arz süresinin son gününün resmî tatil gününe rastlaması hâlinde, işlemlere, izleyen ilk iş günü bitimine kadar devam edilmektedir. Satış süresi ortaklık önerisi de dikkate alınarak kurulca belirlenmektedir.

Kayıtlı sermaye sistemindeki ortaklıkların birincil piyasa işlemlerinde alım yapan üyeler, aldıkları hisse senetlerini aynı gün şirketin hisse senedinin işlem gördüğü pazarın seansı içerisinde satabilmektedir. Üyelerin saklama hesapları, takas gününde birincil piyasadan aldıkları hisse senetleri kadar alacaklandırılmakta ve hisse senetleri karşılığı ödemeler üye tarafından yapılmaktadır.

Esas sermaye sistemindeki anonim ortaklıkların birincil piyasa işlemlerinde muvakkat makbuzların satılması nedeniyle alım yapan üyelerin aldıkları makbuzları, ihraççı şirket tarafından hisse senetleri ile değiştirilinceye kadar borsa ikincil piyasadaki işlem sırasında satmaları mümkün değildir.

Borsa bülteninde satılacak miktar, satış tarihi ve satışa aracılık eden üye, satış işleminin yapılacağı tarihten en az 2 gün önce duyurulmaktadır.

Birincil piyasada yalnızca satışa aracılık eden üye satışa emir girebildiğinden, hisse senedini satın alan üyeler, aldıkları hisse senetlerini birincil piyasada satamazlar. Birincil piyasada satın alınan hisse senetleri, aynı gün satılmak isteniyorsa, ancak ikincil piyasada satılabilir.

1.1.3.1.4. İşleyiş Esasları

Üye temsilcisi tarafından birincil piyasada bir defada girilebilecek en yüksek emir miktarı, Hisse Senetleri Piyasası Müdürlüğü tarafından belirlenerek ilan edilir.

Rüçhan hakkı kullanılmaması sonucu arta kalan payların satışında fiyat marjı uygulanmaz, üye temsilcileri nominal değer in altında olmamak üzere diledikleri fiyattan alış emri girebilir.

Satışa aracılık eden üyenin diğer bir müşterisi, rüçhan hakkı sonrası kalan hisse senetlerini birincil piyasada satın almak istiyorsa bu üye de alış emri girebilir.

Birincil piyasada satışa aracılık eden üye, seansın ilk 5 dakikası içinde miktar ve fiyat bildirmeye mecburdur. Bu süre içerisinde satılması istenen hisse senetleri için değişik fiyattan alışlar girilir. Önerilen fiyatlar uygun görüldüğü takdirde satışa aracılık eden üye, işlemi gerçekleştirir.

Satışa aracılık eden kurum, eğer bir özel emir girmek istiyorsa özel emir olarak alıp-satmayı planladığı minimum miktarı, seansın ilk on dakikasında özel emir olarak girmek zorundadır.

Satışa aracılık eden kurum, seansın son 5 dakikası içinde, o ana kadar biriken özel emir fiyatına eşit ve daha iyi fiyatlı lot alış emirlerini karşılamak zorundadır. Diğer üyelere yapılan bu satış işleminden sonra, satıcı-aracı-üye daha önce girdiği özel emrinin miktarını düzelterek eşleyebilir. Daha sonra girilecek lot emirleri, özel emir eşleşmesini geçersiz kılmaz ve eşleşme İMKB'nin Kontrol birimi tarafından onaylanır. Özel emir, birincil piyasa işleminin son gününde süre yetersizliği veya net miktarın hesaplanamaması gibi nedenlerle yapılamadığında, satılmayan bölüm için seans sonrasında özel emir girişi kontrol tarafından yapılarak birincil piyasa işlemi sona erdirilmektedir.

1.1.3.2. İkincil Piyasa İşlemleri

Resim 1.5: Borsada piyasa, sürekli dalgalıdır.

Şirketlerin kasasına nakit girişi sağlamayan sadece menkul kıymetlerin sahiplerinde değişiklik yaratan işlemler ise ikincil piyasa işlemleri olarak Borsada Ulusal Pazar, İkinci Ulusal Pazar, Yeni Ekonomi Pazarı, Gözaltı Pazarı ve Fon Pazarı bünyesinde gerçekleştirilmektedir.

Halka arz edilen hisse senetlerinin Borsada işlem görmesi İMKB Yönetim Kurulu kararıyla hisse senetleri piyasası sisteminde sıra açılarak mümkün olmaktadır.

Bunun için;

- Borsaya belli formatta bir dilekçe ile başvurulması
- Borsa tarafından istenen bilgi ve belgelerin teslim edilmesi
- Borsa uzmanlarının şirket merkez ve üretim tesislerini ziyaret etmesi ve yöneticilerle görüşmesi gereklidir.
- Daha sonra pazar başvurusu ile ilgili bir rapor hazırlanır.
- Hazırlanan rapor Yönetim Kurulunda görüşülür.

Yönetim kurulunun kararı olumlu ise işlem açılma tarihi, Günlük Bültende bu bilgilerin yayımlanmasından en az iki iş günü sonra olacak şekilde ve diğer bilgiler Günlük Bültende ilan edilmektedir.

İşlem gören hisse senetlerinin "yeni" olarak adlandırılan tertiplerinin bulunması durumunda, bu hisse senetleri için eski hisse senedinin işlem gördüğü seansta işlem görme fırsatı tanınmaktadır.

1.1.4. Hisse Senetleri Piyasasında Pazarlar ve Seans Saatleri

İMKB Hisse Senetleri Piyasasında aşağıda belirtilen beş pazar bulunmaktadır.

- Ulusal Pazar
- İkinci Ulusal Pazar
- Yeni Ekonomi Pazarı
- Gözaltı Pazarı
- Fon Pazarı

Ayrıca Hisse Senetleri Piyasası bünyesinde toptan satış işlemleri, birincil piyasa işlemleri, Resmî müzayede ve temerrüt işlemleri de yapılmakta; rüçhan hakkı kuponları için de kuponları satılacak hisse senedinin işlem gördüğü seans süresinde ayrı pazar açılmaktadır.

Bir menkul kıymetin, ilgili olduğu pazarda, işlemlerinin başlatıldığı an ile bitirildiği an arasında geçen süre "Seans" olarak adlandırılır.

Borsada işlem gören menkul kıymetler her gün belirli saatler arasında alınıp satılmaktadırlar. Bu işlem sürecine "borsa seansı" adı verilmektedir. Aynı pazarda işlem gören tüm menkul kıymetlerin seansı, aynı anda başlar ve biter.

Seans saatlerine ilişkin özet ve ayrıntılı tablo aşağıda verilmiştir.

Hisse Senetleri Piyasası Seans Saatleri	
Ulusal Pazar, İkinci Ulusal Pazar, Yeni Ekonomi Pazarı ve Fon Pazarı	
1. Seans	09:30 - 12:00
a. Elektronik Emir İletimi	09:30 - 09:45
b. Klavye ve ExAPI ile Emir İletimi	09:45 - 12:00
2. Seans	14:00 - 16:30
a. Elektronik Emir İletimi	14:00 - 14:10
b. Klavye ve ExAPI ile Emir İletimi	14:10 - 16:30
Toptan Satışlar Pazarı Resmî Müzayedeler Birincil Piyasa	11:00 -12.00
Gözaltı Pazarı	14:00 -15:00

Rüçhan hakkı kuponu, yeni hisse senedi işlemleri hisse senedinin bulunduğu pazarın içinde aynı seans süresince gerçekleştirilmektedir.

1.1.4.1. Ulusal Pazar

İMKB'nin temel pazarı olan Ulusal Pazar, borsa kotunda bulunan ve asgari tedavül ölçütlerine haiz şirketlerin hisse senetlerinin güven ve istikrar içerisinde işlem gördüğü pazardır. Borsa Ulusal Pazarında, 30.03.2007 tarihi itibarıyla ülkemizin önde gelen 265 kuruluşunun hisse senetleri işlem görmektedir.

1.1.4.2. İkinci Ulusal Pazar (Kot Dışı Pazar)

İkinci Ulusal Pazarın amacı, İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Kotasyon Yönetmeliği'ndeki kotasyon koşullarını sağlayamayan şirketler ile gelişme ve büyüme potansiyeli taşıyan küçük ve orta ölçekli işletmelerin (KOBİ) sermaye piyasalarından kaynak temin etmelerine olanak sağlamak; söz konusu şirketlerden Borsa Yönetim Kurulunca Borsada işlem görmesi uygun görülenlerin hisse senetlerine likidite sağlamak ve bu hisse senetlerinin fiyatlarının düzenli ve şeffaf bir piyasada rekabet koşulları içinde oluşmasını temin etmektir.

Ulusal Pazarda işlem görme ve takas esasları, İkinci Ulusal Pazar için de geçerlidir. İşlem görecek hisse senetleri ve pazara kabul şartları, başvuru, İkinci Ulusal Pazardan çıkarılma ve İkinci Ulusal Pazarda işlem gören hisse senetlerinin Ulusal Pazara geçişlerinde aranan tedavül ölçütlerine uygun olarak işlem yapılır.

1.1.4.3. Yeni Ekonomi Pazarı

İMKB'de "Yeni Ekonomi Pazarı" (YEP)'nin oluşturulmasındaki amaç telekomünikasyon, bilişim, elektronik, internet, bilgisayar üretim, yazılım ve donanım, medya veya Borsa Yönetim Kurulunca kabul edilecek benzeri alanlarda faaliyet gösteren teknoloji şirketlerinin sermaye piyasasından kaynak elde etmelerini sağlamak ve söz konusu şirketlerin hisse senetlerinin Borsada güven ve şeffaflık ortamında organize ikincil piyasada işlem görmesini temin etmektir.

Ulusal Pazarda işlem görme ve takas esasları Yeni Ekonomi Pazarı için de geçerlidir.

1.1.4.4. Gözaltı Pazarı

Gözaltı Pazarının (GP) kuruluş amacı,

- Hisse senetleri borsada işlem gören şirketler veya hisse senetleri işlemleri ile ilgili olarak olağan dışı durumların ortaya çıkması
- Hisse senetleri Borsada işlem gören şirketler tarafından kamunun zamanında, tam ve sürekli olarak aydınlatılmasına ve mevcut düzenlemelere uyum konusuna gerekli özenin gösterilmemesi

- Yatırımcıların haklarının korunması ve kamu yararı gereği hisse senetlerinin borsa kotundan veya işlem gördüğü pazardan geçici ya da sürekli çıkarılması sonucunu doğurabilecek gelişmelerin oluşması nedeniyle şirketlerin izleme ve inceleme kapsamına alınması durumlarında sürekli gözetim, denetim ve izleme ortamında yatırımcıların devamlı ve zamanında bilgilendirilmesini sağlayacak önlemlerin alınması
- Alınan önlemler doğrultusunda hisse senetlerinin İMKB bünyesinde işlem görebileceği organize bir pazar oluşturmak
- Söz konusu şirketlerin hisse senetlerine yatırım yapmış tasarruf sahiplerine likidite olanağı sunmaktır.

İşleyiş Esasları

İşlem saatleri 14:00-15:00 saatleri arasındadır. Pazarda işlem görececek şirket hisse senetlerinin; nakit ve menkul kıymet bazında işlemlerden önce Takasbanka depo edilmesi, pazar açık kaldığı sürece fiziki kıymet hareketinin fiziki teslim ile sınırlandırılması ve menkul kıymet takasının Takasbank bünyesinde kaydi olarak yürütülmesi istenebilir.

Diğer işlem ve takas esasları Ulusal Pazar işlem esasları ile aynıdır. Ancak denetim raporları dikkate alınarak Borsa Yönetim Kurulu, hisse bazında farklı takas ve işlem esasları belirleyebilir. Hisseler, daha önce ait olduğu pazardaki aynı kodla işlem görür.

1.1.4.5. Fon Pazarı

Fon Pazarında borsa yatırım fonlarının işlem görmesi esastır. Sermaye Piyasası kurulunun "Yatırım Fonlarına İlişkin Esaslar Tebliği"nin 37. maddesine dayanarak Borsa Yönetim Kurulunca işlem görmesi uygun bulunan A tipi yatırım fonları katılma belgeleri için de Fon Pazarı bünyesinde pazar açılabilir. Borsa Yönetim Kurulu, Fon Pazarında işlem görececek A tipi yatırım fonları katılma belgeleri için farklı emir ve işlem kuralları belirleyebilir.

Sermaye Piyasası Kurulu tarafından Borsa Yatırım Fonları (BYF) katılma belgelerinin Hisse Senetleri Piyasası bünyesindeki Fon Pazarında işlem görmesi ile ilgili usul ve esaslar aşağıda belirtildiği şekilde tespit edilmiştir.

BYF katılma belgelerinin Borsada alım satımı ve işlem kuralları

- Borsada işlem görmesi uygun görülen BYF katılma belgelerinin alım satımı Borsada Hisse Senetleri Piyasası bünyesindeki Fon Pazarında (F) özellik kodu ile yapılır. Alım satım işlemleri BYF'nin temel aldığı endeksi oluşturan kıymetlerin ait olduğu pazarın işlem saatleri içerisinde gerçekleştirilir.
- Baz fiyat, hisse senetlerinde olduğu gibi bir önceki seans işlemlerinin ağırlıklı ortalamasının en yakın fiyat adımına yuvarlanması ile bulunur. İlk işlem seansında ve Borsada fiyat oluşmayan seansı takip eden seansta kurucu ve/veya yetkilendirilmiş katılımcı tarafından ilgili seans öncesinde ilan edilen fon birim pay değeri üzerinden baz fiyat ilan edilir.

- Lot büyüklüğü 1 adet katılım payı olarak belirlenmiştir. Bir seferde sisteme girilebilecek maksimum emir miktarı Hisse Senetleri Piyasası Müdürlüğü tarafından belirlenir.
- BYF (Borsa Yatırım Fonları) Pazarında Ulusal Pazar için uygulanan fiyat marjı uygulanır.
- Özel emir işlemleri, Hisse Senetleri Piyasasındaki mevcut kurallar çerçevesinde gerçekleştirilir.
- Fiyat adımları :

Baz Fiyat Aralığı (TL)		Fiyat Adımı (TL)
0,00	5,00	0,01
5,02	10,00	0,02
10,05	25,00	0,05
25,10	50,00	0,10
50,25	100,00	0,25
100,50	250,00	0,50
251,00	500,00	1,00
502,50	1.000,00	2,50
1.005,00	ve üzeri	5,00

- Fon işlemlerinin takası işlem gününü izleyen ikinci iş günü (T+2) gerçekleştirilir. Fon payı oluşturma ve geri alma işlemleri Takasbank AŞ aracılığıyla gerçekleştirilir. Bu işlemlerin esasları, Takasbank AŞ tarafından düzenlenerek üyelere duyurulur.
- Diğer bütün işlem ve temerrüt kuralları Hisse Senetleri Piyasası işlem kurallarıyla aynıdır.

Resim 1.10: Fonların pay değeri, en az 1TL ve katları şeklinde olmalıdır

Fon Birim Pay Değeri

Borsada işlem görececek BYF'nin birim pay değeri, en az 1 TL olacak şekilde belirlenmiştir.

Net Aktif Değer İlanı

İMKB Hisse Senetleri Piyasası işlem saatlerinde kurucu, fon payının içinde yer alan varlıkların toplam değerini Tebliğ'de belirtilen şekilde hesaplar ve gösterge niteliğindeki net aktif değeri (NAD) kendi internet sayfasında ve en az iki veri yayın kuruluşunun ekranlarında seans saatleri dâhilinde fon içtüzüğünde ilan edildiği şekliyle güncelleyerek ilan eder.

Kurucu, NAD (net aktif değer) ilanında bir aksama oluşması durumunda meydana gelen bu aksaklık hakkında yukarıda belirtilen yayın kuruluşları ve kendi internet sayfası aracılığı ile kamuoyunu derhal bilgilendirir.

İlgili Genelge'de hüküm bulunmayan hâllerde genel hükümler göz önüne alınarak uygulama esasları borsa başkanı tarafından tespit edilir.

1.1.5. Emir İletim Şekilleri

1.1.5.1. Elektronik Emir İletimi

Elektronik emir iletimi, ilk olarak diskette emir iletimi uygulaması şeklinde başlamış ve daha sonra bu uygulamaya 04.01.2002 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere ExAPI yöntemiyle emir gönderimi dâhil edilmiştir.

1.1.5.2. Disketle Emir İletimi

Bilindiği üzere Hisse Senetleri Piyasasında alternatif bir yöntem olarak yatırımcıların birinci seansa emirlerini disketle iletmelerine yönelik olarak geliştirilen bu uygulama, ilk olarak 28.04.2000 tarihinde yürürlüğe girmişti. Disketle verilen limit fiyatlı normal emirler ve açığa satış emirleri, sistem tarafından kabul edilmekte ve özel emirler sisteme iletilmemektedir.

1.1.5.3. İMKB Express API (ExAPI) Kanalıyla Emir İletimi

İMKB Express-API (ExAPI), uzaktan erişim projesi kapsamında Hisse Senetleri Piyasası (HSP) Elektronik Alım Satım Sistemi ile üyelerin merkezî sistemlerini elektronik bir altyapı, iletişim protokolü ve kullanım yöntemi aracılığıyla bağlamak, üyelerin bu yapı vasıtasıyla emir işlemlerini (emir giriş, emir düzeltme, emir bölme, emir iptal, emir durum sorgusu fonksiyonlarını) elektronik ortamda yürütebilmelerini sağlamak için oluşturulmuş olan bir mesajlaşma arayüzüdür.

Bu arayüz, üye sistemi ile Hisse Senetleri Piyasası Temsilci Ekranı (İMKB ExAPI Bilgisayarı) arasındaki iletişim yöntemlerini ve mesaj yapılarını belirlemektedir. Bu yapı sayesinde üyeler, “mesajlaşma” yöntemini kullanarak kendi bilgisayar sistemleri aracılığı ile İMKB Alım Satım Sistemine doğrudan kendi bilgisayar sistemleri aracılığı ile erişebilmekte; emir gönderme, emir iyileştirme, emir bölme, emir iptali ve emir durum sorgusu gibi temel bazı fonksiyonları doğrudan gerçekleştirebilmektedir.

ExAPI uygulamasıyla birlikte yetkilendirilmiş her üye, kendi internet sitesinden, şubelerinden, şirket merkezindeki terminallerinden ve diğer kaynaklardan süre ile kısıtlı kalmaksızın elektronik olarak ileteceği emirleri sisteminde toplayarak gerekli risk kontrollerinin yapılmasının ardından üye merkez ofisinde bulunan ExAPI terminali aracılığıyla piyasaların açıldığı andan itibaren HSP Alım Satım Sistemine elektronik olarak aktarılabilir. Bu yöntemle üyelerin, müşterilerine daha hızlı hizmet vermesi ve toplanan emirlerin kısa bir süre içerisinde üye sistemi tarafından öncelik sırasına göre HSP Alım Satım Sistemine iletilmesi mümkün olmakta ve ExAPI terminaline gelecek cevap mesajlarının üye sistemi tarafından işlenmesi sonucunda emir ve işlem teyitleri, hesap bazında detaylı olarak anında izlenebilmektedir.

Disketle emir gönderimi, sadece elektronik emir iletimi sırasında mümkünken ExAPI yöntemi kullanılarak emir iletimi ise hem elektronik emir iletimi sürecinde hem de klavye ile emir gönderimi sürecinde, yani tüm seans süresi içerisinde mümkün olabilmektedir.

1.1.5.4. Emir-İşlem Kuralları

“1. Seans Elektronik Emir İletimi” sırasında Ulusal, İkinci Ulusal, Yeni Ekonomi ve Fon Pazarında işlem gören hisse senetlerine limit fiyatlı normal emir ve açığa satış emri girişine izin verilmektedir. Gözaltı Pazarı, Toptan Satışlar Pazarı, Birincil Piyasa, Resmî Müzayededeki işlem sıralarına emir girilememektedir.

“2. seans elektronik emir iletimi” sırasında ise Ulusal, İkinci Ulusal, Yeni Ekonomi ve Fon Pazarının yanı sıra Gözaltı Pazarında da işlem gören hisse senetlerine limit fiyatlı normal emir ve açığa satış emri girişine izin verilmekte ve 1. seansta olduğu gibi, Toptan Satışlar Pazarı, Birincil Piyasa, Resmî Müzayededeki işlem sıralarına emir girilememektedir.

“Açığa satış” türündeki emirler, Gözaltı Pazarı hariç tutularak İMKB Pazarlarında işlem gören tüm hisse senetlerini ve borsa yatırım fonlarını kapsayacak şekilde açığa satış yapmaya yetkisini İMKB’ye bildirmiş üyeler tarafından girilebilmektedir. Açığa satış emirlerinin geçerlilik süresi tek seanstır. Tüm gün, yani 1. ve 2. seans geçerli açığa satış emri verilemez.

Özel Emir, KİE (kalanı iptal et), OLFE (özel limit fiyatlı) ve OLDE (özel limit değerli) emirleri elektronik emir iletimi sürecinde sistem tarafından kabul edilmemektedir.

1.1.6. Emir Türleri

1.1.6.1. Normal Emir

İşlem birimi hâlinde verilmiş, kusuratsız, tam olarak 1 lot (1000 adet hisse senedi tutamı) ve katlarından oluşan emirlerdir. Bilgisayarlı sistemde üye temsilcilerinin arka arkaya girebilecekleri emir sayısına herhangi bir kısıtlama getirilmemiştir.

Normal emirler, 4 çeşit emir türünden oluşmaktadır ve aşağıda belirtilen şekillerde verilebilir:

- **Limit fiyatlı emirler:** Fiyat ve miktarın belirtildiği emirlerdir. Ancak fiyatlı olarak girilen her limit fiyatlı emir, ilgili hisse senedi için işlem hacmi yoğunluğuna göre 250, 500, 1.000, 2.500, 5.000, 10.000 ve 25.000 lot şeklinde Yönetim Kurulu tarafından belirlenmiş olan maksimum lot miktarı ile sınırlandırılmıştır. Her temsilci, bir seferde en çok belirlenen bu miktar kadar fiyatlı normal emir girebilir. Emrin gerçekleşmeyen bölümü, işlem görmedikçe sistemde pasif olarak geçerlilik süresi sonuna kadar bekler.
- **Kalanı iptal et (KİE) emirleri:** Bir defada girilebilecek emir miktarı sınırına bağlı kalmaksızın, fiyat ve miktar belirtilerek girilen ve emrin girildiği anda karşılanmayan bölümünün otomatik olarak iptal edildiği emir türüdür.

- **Özel limit fiyatlı (OLFE) emirler:** Bir defada girilebilecek emir miktarı sınırına bağlı kalmaksızın, tanımlanan fiyata kadar olan karşı emirlerin tümünü gerçekleştirmek amacıyla girilen emirlerdir. Yönetim Kurulu, sermayenin belirli bir oranını ve/veya işlem tutarını aşan emirlere izin vermeyebilir.
- **Limit değerli emir:** Bir defada girilebilecek emir miktarı sınırına bağlı kalmaksızın belirli bir TL değeri kadar işlem yapılması için düzenlenmiş emir türüdür. Belirli bir fiyat seviyesine kadar istenen TL değeri veya daha az değerde miktar kadar işlem gerçekleştirilir.

1.1.6.2. Özel Emir

Borsa Yönetim Kurulunca her şirket için ayrı ayrı belirlenen hisse sayısını aşan emirlerdir. Kurucu ve imtiyazlı hisse senetleri de özel emir olarak yazılır. Özel emirler, hisse adedi olarak yazılır.

Özel emir miktarı, hisse bazında geçerli olan maksimum lot sayısı ve baz fiyatı ile ilişkilendirilmiştir. Böylece yazılabilecek özel emrin içermesi gereken hisse adedi, belirlenen baz fiyat aralığına bağlı olarak ilgili hisse için yazılabilen maksimum lot miktarının belirli bir katı olarak tespit edilmiştir.

Özel emir olarak yazılabilecek hisse miktarında üst sınır, blok emir kapsamına giren sınırla (şirketin ödenmiş sermayesinin %10'u) belirlenmiştir. Özel emir hisse senedi adedi olarak sisteme iletilir. Özel emirde fiyat marjı, ilgili menkul kıymette geçerli olan fiyat marjıdır.

Özel emir üzerinde kısmen işlem gerçekleştirilemez. Bir bütün olarak işlem görürler. Bir özel emrin zaman önceliği kazanabilmesi için diğerleri ile fiyatının ve ihtiva ettiği hisse senedi adedinin aynı olması gereklidir. Miktarları farklı olmak kaydı ile en iyi fiyatlı özel emrin diğerlerine göre önceliği yoktur. Yeni bir özel emir sisteme girildiği anda veya bekleyen bir özel emir eşlenmeye çalışıldığı anda normal emir dosyasında onu karşılayacak tutarda emir bulunması durumunda, sistem otomatik eşleme yerine, girilen veya eşleyen özel emri otomatik olarak iptal edecektir. Böylece girdiği özel emri iptal edilen üye, normal emir dosyasında özel emrini karşılayabilecek kadar normal emir olduğunu anlayacak ve gerekirse işlemi normal emirleri karşılayarak gerçekleştirebilecek ya da özel emir işlemi piyasanın uygun duruma gelmesine kadar bekletebilecektir.

Özel emir işlemi, sisteme daha önce iletilmiş ve beklemekte olan herhangi bir özel emir üzerinde manuel olarak eşleştirme yapılarak gerçekleştirilebilir. Sistem tarafından otomatik karşılaştırma yapılmaz. Özel emir işlemi eşleme yapıldıktan sonra Hisse Senetleri Piyasası Müdürlüğü'nün onayıyla gerçekleşir.

Özel emri sisteme ileten üye, işleme tabi olmadan bu emrini iptal edebilir ve fiyatını değiştirebilir. Özel emirlerin fiyatları tescil edilmez ancak miktar ve hacim hesaplamasına dâhil edilir. Bununla birlikte üyelerin gerçekleştirdikleri özel emirler yıllık olarak üye işlem hacmi sıralaması belirlenirken işlem hacmi hesaplamasında dikkate alınmaz.

Gerçekleşen özel emirler, günlük bültende toplu olarak ilan edilir. Gerçekleşen özel emre ilişkin yükümlülükler kıymet ve para olarak diğer işlemlerle birlikte mahsup işlemine tabi tutularak takas merkezinde gerçekleştirilir.

TL'ye göre belirlenen yeni baz fiyat aralıkları uyarınca minimum özel emir miktarlarını tanımlayan tablo da aşağıdaki gibi belirlenmiştir:

Baz Fiyat Aralığı – TL	Minimum Özel Emir Miktarı
0,01 --- 25,00	Maksimum lot miktarı x 10
25,25 --- 50,00	Maksimum lot miktarı x 6
50,50 --- 100,00	Maksimum lot miktarı x 3
101,00 ve üzeri	Maksimum lot miktarı x 1

Özel emir eşlendiğinde, alış veya satış tarafında bu miktarı karşılayacak yeterli özel veya normal emirler yok iken onaylanma sürecinde geçen zamanda özel veya normal emirlerin birikmesi durumunda özel emir eşlemesi geçerliliğini yitirmeyecektir.

Özel emir girişi, seansın ilk 10 dakikasından sonra yapılır. Elektronik Emir İletimi bu sürenin hesaplanmasında dikkate alınır. Elektronik emir iletimi'nin 10 dakikadan fazla sürmesi durumunda, elektronik emir iletimi biter bitmez özel emir girilebilir. İlk 10 dakikalık süre içinde girilen ya da eşlenen özel emirler iptal edilecektir. Özel emir eşleme işlemi, eşlenen özel emrin onayı için gerekli kontrolün tamamlanabilmesi amacıyla seans bitiminden en az 10 dakika önce gerçekleştirilmelidir. Bu süre aşıldıktan sonra eşlenen özel emirler onaylanmayacak ve işlem olarak geçerlilik kazanmayacaktır. Rüçhan Hakkı Kupon Pazarında, diğer pazarlarda geçerli olan işlem kuralları dâhilinde özel emir işlemleri yapılabilecektir.

Hisse senetleri borsada ilk defa işlem görecektir olan ortaklıkların Birincil Piyasasına özel emir girişi yapılamaz.

Birincil Piyasada (kullanılmayan rüçhan haklarından kalan payların halka arzında) özel emir kuralları şunlardır:

- Satışa aracılık eden kurum, özel emir olarak alıp satmayı planladığı minimum miktarı seansın ilk 10 dakikasında özel emir olarak girmek zorundadır.

- Satışa aracılık eden kurum, seansın son 5 dakikası içinde o ana kadar biriken özel emir fiyatına eşit ve daha iyi fiyatlı normal alış emirlerini karşılamak zorundadır.
- Diğer üyelere yapılan bu satış işleminden sonra, satıcı aracı üye daha önce girdiği özel emrinin miktarını düzelterek eşleyebilir. Eşlemeden sonra girilen normal emirler dikkate alınmaz ve özel emir işlemi kontrol tarafından onaylanarak gerçekleştirilir.
- Birincil Piyasa işleminin son günü özel emir eşlemesi, süre yetersizliği, net miktarın hesaplanamaması gibi nedenlerle yapılamamış ise satılmayan bölüm için seans sonrasında özel emir işlem girişi kontrol tarafından yapılarak Birincil Piyasa sona erdirilir.
- Özel emir eşlendiğinde işlemin gerçekleştirilmesi için müşteri emir bilgileri Hisse Senetleri Piyasası Müdürlüğüne faks aracılığıyla iletilir.

1.1.7. Emirlerde Düzeltme Bölme ve İptal

1.1.7.1. Emir Düzeltme

Hisse Senetleri Piyasası Alım-Satım Sistemine girilen emirler miktar azaltılmaksızın mevcut emrin fiyatı iyileştirilerek düzeltilebilir. Bu şekilde iyileştirilen emir daha önce girilmiş aynı fiyatlı emirlerden sonra yer alır. Emir iyileştirilmesi, alış emri için fiyatı yükseltmek satış emri için fiyatı düşürmek anlamındadır.

1.1.7.2. Emir Bölme

Bir emir bölünerek farklı fiyat düzeyinden, her biri maksimum lot sınırına eşit üç ayrı emir bir defada sisteme girilebilmektedir. Farklı fiyat düzeylerinde bölünen yeni emirlerin her birinin miktarı, o hisse için tanımlanmış “bir defada girilebilecek maksimum lot miktarı” kadardır. Aynı fiyat düzeyinde bölünen emirlerin miktarlarının toplamı ise o hisse için tanımlanmış “bir defada girilebilecek maksimum lot miktarı” ile sınırlı kalacaktır. Bu emirlerin fiyat ve zaman önceliği açısından herhangi bir avantajı bulunmamaktadır.

1.1.7.3. Emir İptali

Seans içinde borsaya şirket ile bilgi ulaşması ve bilginin ilanını takiben ilgili hisse senedi üzerinde işlemlerin durdurulması ve aynı seans içinde hisse senedi üzerindeki işlemlerin başlatılması hâlinde, sadece gerçekleşmemiş normal emirler durdurma sırasında borsa tarafından izin verildiği takdirde üye tarafından iptal edilebilir. Yukarıda belirtilen durum haricinde ise üye temsilcileri tarafından sisteme alış ve satış tarafında girilen son emir, işlem görmediği ve ilgili hisse senedi için arkasından başka bir temsilci tarafından herhangi bir emir girilmediği takdirde iptal edilebilir. Sadece özel emirlerin iptali, her zaman için mümkündür.

1.1.8. Emir Giriş Kuralları ve Sınırlamalar

1.1.8.1. Fiyat Değişme Sınırları

Her hisse senedi için ikincil piyasada seans içinde çok fiyat yöntemine göre önerilebilecek fiyatlar, o hissenin fiyat değişme sınırları içinde olmalıdır. Fiyat değişme sınırları baz fiyata +, - %10 fiyat marjı uygulanarak bulunur. Bu aralık, hisse senedinin fiyat değişme sınırlarını oluşturur. Fiyat değişme sınırları hesaplanırken baz fiyata +, - %10 uygulandıktan sonra bulunan değerler alt sınır için en yakın aşağı fiyat adımına, üst sınır için en yakın yukarı fiyat adımına yuvarlanır. Bu koşullarda fiyat değişimi, ağırlıklı ortalama fiyata göre öngörülen fiyat marjını aşabilir.

Hisse Senetleri Piyasası Müdürü, piyasanın gerektirdiği durumlarda en az üç borsa üyesinin müracaatı üzerine veya re'sen bu sınırları iki katına kadar artırabilir. Borsa Başkanı, gereken durumlarda en az beş borsa üyesinin müracaatı üzerine veya re'sen fiyat değişme sınırlarını kaldırabilir veya değiştirebilir. Yönetim Kurulu, fiyat değişme sınırlarını pazar ve emir türü bazında farklı olarak belirleyebilir.

Temettü ödemeleri ve sermaye artırımlarında fiyat değişme sınırları uygulanmayabilir.

Fiyat Marjlarının Serbest Bırakılması:

- Sermaye artırımını sırasında temettü oranı belirlenmiş ise hesaplanan "referans fiyat" en yakın fiyat adımına yuvarlanarak baz fiyat olarak kabul edilecektir.
- Referans fiyatın hesaplanmadığı (temettü oranının belirsiz olduğu) durumlarda hisse senedinin fiyatı serbest bırakılacaktır.
- Sırası 5 iş günü ve üzerinde süre ile kapatılan hisselerde, Borsa Yönetimi tarafından aksine karar alınmadıkça hisse senedinin sırası serbest marj ile açılacaktır.

1.1.8.2. Fiyat Adımları

Fiyat adımı, her menkul kıymetin fiyatı için bir defada gerçekleşebilecek en küçük fiyat değişimini ifade eder. Teşekkül ettirilen pazarlarda arz ve talebin karşılaştırılması ancak Borsa Yönetimi tarafından hisse senetlerinin işlem birimi fiyatlarına göre belirlenecek fiyat adımları ile verilen fiyatlarda yapılır. Her hisse senedinin "fiyat adımı", o hisse senedinin bir önceki seans ağırlıklı ortalama fiyatından hesaplanan baz fiyatı üzerinden belirlenir.

01.01.2005 tarihinden itibaren tüm hisse senetlerinde ve rüçhan hakkı kuponlarında aşağıdaki tabloda yer alan baz fiyat aralıkları ile fiyat adımları uygulanmaktadır:

Baz Fiyat Aralığı (TL)	Fiyat Adımı (TL)
0,01 — 2,50	0,01
2,52 — 5,00	0,02
5,05 — 10,00	0,05
10,10 — 25,00	0,10
25,25 — 50,00	0,25
50,50 — 100,00	0,50
101,00 — 250,00	1,00
252,50 — 500,00	2,50
505,00 ve üzeri	5,00

1.1.8.3. Maksimum Lot Miktarları

Maksimum lot miktarlarının tespitine esas teşkil eden ölçütler aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Sözleşme Başına Ortalama Lot	Maksimum Lot Miktarı
2.501 v Üzeri	25.000
751 - 2.500	10.000
251 - 750	5.000
101 - 250	2.500
51 - 100	1.000
26 - 50	500
0 - 25	250

Maksimum lot miktarlarının artış ve azalış hesaplamaları, her ay başında geçmiş ayın verileri ile değerlendirilerek ve eksperlerin görüşü alınarak piyasadaki gelişmelere uygun şekilde belirlenir ve değişen maksimum lot miktarları bülten aracılığı ile duyurularak her ayın en geç beşinci işlem gününde yürürlüğe girer.

Piyasanın hızla gelişen ihtiyaçlarına cevap verebilmek için hisse senetlerinin (Eski-Yeni-Rüçhan,Birincil Piyasa, Temerrüt-Resmî Müzayede, Fon Pazarı vb. sıralarında) maksimum lot miktarlarının gerek hissenin ilk pazar açılışında belirlenmesi gerekse piyasanın gerektirdiği koşullarda ihtiyaca göre artırılıp azaltılması yetkisi uygulama kolaylığı sağlamak açısından Hisse Senetleri Piyasası Müdürlüğüne aittir.

1.1.8.4. Emirlerde Maksimum İşlem Değeri Sınırı

Hisse senetleri piyasasında elektronik alım satım sisteminde bir defada girilebilecek bir emrin belirli bir tutar ile sınırlandırılması gerektiğinde günün şartlarına göre yeniden belirlenebilir. Hisse Senetleri Piyasasında geçerli tek emirle bir seferde gerçekleştirilecek en yüksek işlem sınırı, 2002 yılında 1.500.000 TL olarak belirlenmiştir.

Emir türleri bazında işlem değeri sınırının (1.500.000 TL) uygulaması aşağıdaki gibidir:

- **Limit fiyatlı emirler:** Mevcut maksimum lot sınırı geçerlidir, ancak girilen emrin değeri işlem değeri sınırını aşamaz. Emir sınır değerini aştığı takdirde emrin tamamı sistem tarafından reddedilir.
- **Kalanı iptal et emirleri (KİE):** Mevcut maksimum lot sınırı geçerli değildir, ancak girilen emrin değeri, işlem sınır değerini aştığı takdirde emrin tamamı sistem tarafından reddedilir.
- **Özel limit fiyatlı emirler (OLFE):** Mevcut maksimum lot sınırı geçerli değildir. Emir miktarı sıfır olarak girilen ve belli bir fiyata kadar olan emirlerin tamamı için girilebilen bu emirlerde, sistem maksimum işlem değeri sınırına kadar işlem yapar ve o noktada işlemi sona erdirir.
- **Limit değerli emir:** Mevcut maksimum lot sınırı geçerli değildir. Belirli bir TL değeri kadar işlem yapılması için kullanılan bu emir türünde belirli bir fiyat seviyesine kadar istenen TL değeri veya daha az değerinde miktar kadar işlem gerçekleştirilir ancak bu işlem tutarı işlem sınır değerini aşamaz.
- **Özel emirler:** Bu tür emirlerde işlem değeri sınırı uygulanmamaktadır.

1.1.9 Emirlerde Geçerlilik Süresi

Hisse Senetleri Piyasasına iletilen tarihli emirlerde emrin maksimum geçerlilik süresi, 1 iş günü olarak sınırlandırılmıştır. Hisse Senetleri Piyasasındaki bütün pazarlar içinde aksi belirtilmedikçe bütün emirler verildikleri seans için geçerlidir ve işlem görmezlerse seans sonunda iptal edilirler.

Gerçekleşmeyip süresi dolan emirler sistem tarafından iptal edilir. Bunun yanı sıra emrin fiyatı belirlenen zaman içinde marj dışına çıktığında veya fiyat adımlarına uymadığında da ilgili emir iptal edilir. Ayrıca ilgili hisse senedinin baz fiyatında sermaye artırımını veya diğer nedenlerle bir değişme olmuşsa emrin sahibi olan üyenin kodu değişmişse bütün tarihli ve süreli emirler iptal edilir.

UYGULAMA FAALİYETİ

İşlem Basamakları	Öneriler
➤ 1-Hisse senedinde işlem yapan temsilcileri seçiniz.	➤ Hisse senedi piyasalarında işlem yapmaya yetkili kuruluşları araştırabilirsiniz.
➤ 2-İşlem görecektir senetler için teminat yatırma işlemi yapınız.	➤ Hisse senedi piyasasında işlem görecektir hisse senetleri için yatırılacak teminat miktarlarını araştırabilirsiniz.
➤ 3-İşlem piyasalarını ayırt ediniz.	➤ Hisse senedi ile tahvil ve bono piyasalarının özelliklerini araştırabilirsiniz.
➤ 4-Piyasalardaki seansları ve saatlerini izleyiniz.	➤ Piyasanın işlem saatlerini ve seansları takip edebilirsiniz.
➤ 5-Piyasada emir verme işlemi seçiniz.	➤ Hisse senedi piyasası için örnek emir düzenleyebilirsiniz.
➤ 6-Müşteri emirlerini yerine getirme işlemi seçiniz.	➤ Müşteri emirlerinin yerine getirilmesi ile ilgili kuralları öğrenebilirsiniz.
➤ 7-Emirlerin özelliklerini ayırt ediniz.	➤ Müşteri ve borsa emirlerini araştırabilirsiniz.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Aşağıdakilerden hangisi temsilci (broker) yetkisi ile yapılabilecek işlemlerden bir değildir?
 - A) Piyasa ve kendi emir ve işlemleri ile ilgili sorgular
 - B) Eski, yeni, rüçhan hakkı, birincil piyasa ve resmî müzayede pazarlarına normal lot emri girişi
 - C) Blok emir verme
 - D) Kendi girdiği emirlere ait düzeltme, bölme, iyileştirme ve iptal
2. Aşağıdakilerden hangisi Baştemsilci (Şef broker) yapabilecekleri işlemlerden bir değildir?
 - A) Hisse senedinin borsada işlem görmesinin iptali.
 - B) Kendi kurumunun diğer temsilcilerinin emirlerinde sorgu, iptal ve düzeltme.
 - C) Tüm pazarlarda özel ve blok emir giriş, düzeltme ve iptali.
 - D) Gerekli durumlarda Kontrol ile yapılacak görüşmeler.
3. Maktu teminat tutarı aşağıdakilerden hangisinde doğru olarak verilmiştir?
 - A) 400TL
 - B) 500TL
 - C) 600 TL
 - D) 700TL
4. Borsa dışı küsurat (Lot Altı) işlemleri yapmaya yetkili kuruluşların yatırımları gereken teminat miktarı aşağıdakilerden hangisinde doğru olarak verilmiştir?
 - A) 30.000 TL
 - B) 40.000 TL
 - C) 50.000 TL
 - D) 60.000TL
5. Hisse senetlerini halka arz eden şirketler ile alıcıların, yani tasarruf sahiplerinin, doğrudan doğruya karşılaştıkları piyasa aşağıdakilerden hangisinde doğru olarak verilmiştir?
 - A) Birincil piyasa
 - B) İkincil piyasa
 - C) Aracı kuruluşlar
 - D) Broker

6. İMKB Hisse Senetleri Piyasasında aşağıda belirtilen pazarlardan hangisi bulunmamaktadır?
- A) Ulusal Pazar
B) İkinci Ulusal Pazar
C) Blok Satış Pazarı
D) Gözaltı Pazarı
7. Aşağıdakilerden hangisi bir emir iletim yöntemi değildir?
- A) Disketle emir iletimi
B) Elektronik emir iletimi
C) İMKB express API (ExAPI) kanalıyla emir iletimi
D) Posta yoluyla
8. Aşağıdakilerden hangisi normal emir şekillerinden biri değildir?
- A) Limit fiyatlı emirler
B) Elektronik emir.
C) Kalanı iptal Et (KİE) emirleri
D) Özel limit fiyatlı (OLFE) emirler
9. Hisse Senetleri Piyasasında geçerli tek emirle bir seferde gerçekleşebilecek en yüksek işlem miktarı aşağıdakilerden hangisinde doğru olarak verilmiştir?
- A) 1.200.000 TL
B) 1.300.000 TL
C) 1.400.000 TL
D) 1.500.000 TL
10. Aşağıdakilerden hangisinde hisse senedi piyasalarında emir geçerlilik süresi doğru olarak verilmiştir?
- A) Emir verilen seans sonuna kadar geçerlidir.
B) 1 gün
C) 2 gün
D) 3 gün

DEĞERLENDİRME

Sorulara verdiğiniz yanıtları, modül sonundaki cevap anahtarıyla karşılaştırınız.

Bu faaliyet kapsamında hangi bilgileri kazandığınızı belirleyiniz.

Yanlış cevaplandığı sorularla ilgili konuları tekrar inceleyip öğrenmeye çalışınız.

UYGULAMALI TEST

Aşağıda listelenen davranışları, davranışlarınızın her birinde uyguladıysanız “Evet”, uygulamadıysanız “Hayır” kutucuklarını işaretleyiniz.

Modül Adı: Finansal Kuruluşlar	Öğrencinin Adı Soyadı:	
Uygulama Faaliyeti: Kolektif Yatırım Kuruluşlarını Ayırt Edebilmek	Sınıf ve Nu:	
Açıklama: Bu faaliyet kapsamında aşağıda listelenen davranışlardan kazandığınız becerileri “Evet” ve “Hayır” kutucuklarına (X) işareti koyarak kontrol ediniz.		
Gözlenecek Davranışlar	Evet	Hayır
Hisse senedi piyasasında işlem yapan temsilcileri ayırt edebilir misiniz?		
İşlem görecekten senetler için teminat miktarını öğrendiniz mi?		
İşlem yapılan Piyasaları ayırt edebilir misiniz?		
Piyasalardaki seansları ve saatlerini öğrendiniz mi?		
Piyasada emir verme adımlarını yapabilir misiniz?		
Müşteri emirlerini yerine getirebilir misiniz?		
Emirlerin özelliklerini ayırt edebilir misiniz?		

ÖĞRENME FAALİYETİ- 2

AMAÇ

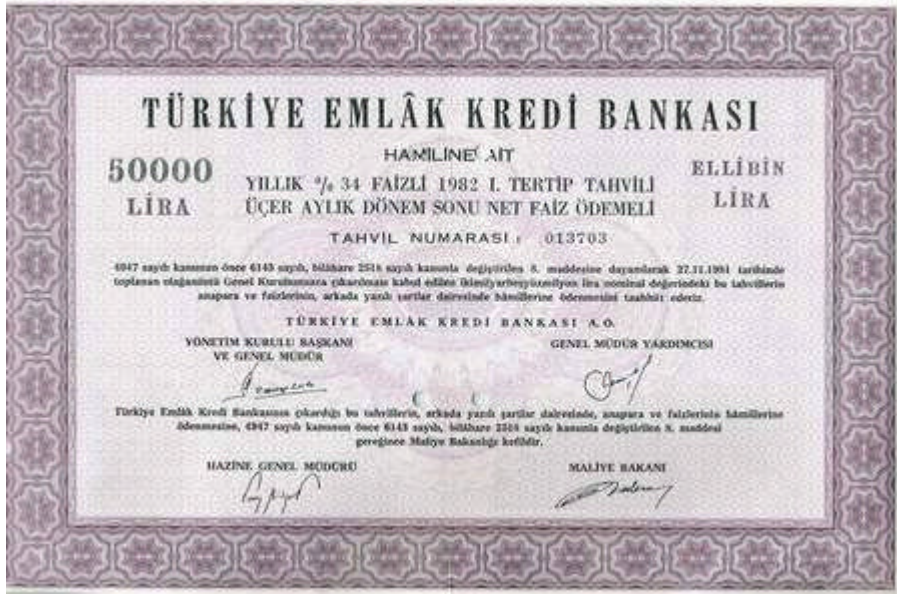
Bu öğrenme faaliyeti ile tahvil piyasası işlemlerini sırası ile yapabileceksiniz.

ARAŞTIRMA

Bu faaliyet öncesinde yapmanız gereken öncelikli araştırmalar şunlardır:

- Tahvili ihraç eden kuruluşları araştırınız.
- Tahvil piyasasında işlem yapan kuruluşları araştırınız.
- Vade, valör, kupon kavramlarını araştırınız.

2. TAHVİL

Resim 2.1: Tahvil örneği

2.1. Tahvil ve Bono Piyasası

İstanbul Menkul Kıymetler Borsası bünyesindeki tahvil ve bono piyasası, sabit getirili menkul kıymet işlemlerinin şeffaf ve rekabete açık bir ortamda işlem görmelerini sağlayarak bu menkul kıymetlerin likiditesini artırmak, enformasyon akışını hızlandırmak amacıyla 17 Haziran 1991 tarihinde faaliyete başlamıştır.

Sermaye Piyasası kurulunun repo ters repo işlemlerine ilişkin düzenlemelerinin ardından 17 Şubat 1993 tarihinde Repo-Ters Repo Pazarı faaliyete geçmiştir. Son olarak 3 Haziran 1996 tarihi itibarıyla piyasa bünyesinde Gayrimenkul Sertifikaları Pazarı faaliyete geçmiştir.

2.1.1. Tahvil ve Bono Piyasasında İşlem Yapabilecek Kuruluşlar

Tahvil ve Bono Piyasasında:

- Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
- Borsa üyeleri ve Sermaye Piyasası Kurulundan yetki belgesi almak koşuluyla bankalar işlem yapabilir.

Tahvil ve Bono Piyasasında işlem yapacak banka ve aracı kurumların, İstanbul Menkul Kıymetler Borsasında hazırlanarak, Sermaye Piyasası Kurulunca onaylanan ve genel şartlar ile iştirakçi üyelerin yükümlülüklerini kapsayan "Tahvil ve Bono Piyasası Taahhütnamesi"ni imzalamaları gerekmektedir.

Nakit için Takasbank nezdindeki "üye serbest cari hesabı" ile "tahvil takas borcu hesabı", menkul kıymetler için Takasbank nezdinde "menkul kıymetler depo hesapları" açtırmış olmalıdır.

Tahvilin türü ile tutarı, borsa tarafından belirlenmiş işlem limiti karşılığını mevcut bulundurmaları ve işlemlerin gerçekleştirilmesine ilişkin olarak borsa tarafından belirlenen diğer yükümlülükleri yerine getirmeleri gereklidir.

Repo-ters repo işlemleri yapmak isteyen borsa üyeleri, ayrıca Sermaye Piyasası Kurulundan yetki belgesi almak ve İstanbul Menkul Kıymetler Borsasında hazırlanarak Sermaye Piyasası Kurulunca onaylanan "Repo-Ters Repo Taahhütnamesi"ni imzalamak zorundadır.

Tahvil ve Bono Piyasası Repo Ters Repo Pazarında işlem yapmak için öncelikle Kesin Alım Satım Pazarında işlem yapma koşulu aranmakla beraber banka ve aracı kurumlar her iki başvuruyu bir arada da yapabilir.

2.1.2. Tahvil ve Bono Piyasasında Üye Temsilcileri

İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Yönetmeliği'nin 11'inci maddesinde belirtilen niteliklere sahip olan ve tüm şartları yerine getirerek borsa tarafından katılımın zorunlu tutulduğu eğitim programlarından sertifika alanlar, Tahvil ve Bono Piyasasında temsilci olarak görev yapmaya hak kazanır. Temsilcilik şartları aşağıda belirtilmiştir.

- Sermaye Piyasası Kurulu, T.C. Merkez Bankası ve İstanbul Menkul Kıymetler Borsasında uzmanlık gerektiren veya daha üst kademelerde en az üç yıl süreyle olumlu tezkiye alarak bilfiil çalışmış olanlar

- Bankalarda genel müdür, genel müdür yardımcılığı ve menkul kıymetler müdürü olarak bilfiil en az üç yıl çalışmış olanlar
- Bir aracı kurum üyenin yanında fiilen beş yıl çalışmış ve bu sürenin en az üç yılını genel müdür olarak ifa etmiş olanlar
- En az üç yıl yönetim kurulu başkanı ya da Murahhas Üye olarak görev yapmış olanlar
- Sertifika alma koşulu aranmayanlar Tahvil ve Bono Piyasası Bilgisayarlı Alım-Satım Sistemi Uygulama Eğitim Programı'na katılmak şartıyla temsilci olmaya hak kazanır.

Sermaye Piyasası Faaliyetleri Temel Düzey veya İleri Düzey sınavında başarılı olanlar ile 01.09.1994 tarihinden önceki dönemde Tahvil ve Bono Piyasasında borsa üyesi temsilcisi olarak en az iki yıl süreyle bilfiil görev yapmış olanlar yukarıdaki paragrafta belirtilen sertifika alma koşulundan muafır.

Bu piyasada işlem yapacak olan üye temsilcilerinin niteliklerine ve piyasada bir üye adına işlem yapabilecek temsilci sayısına ilişkin hususlarda düzenleme yapmaya Borsa Yönetim Kurulu yetkilidir.

2.1.2.1. Yetki Seviyeleri

Tahvil ve Bono Piyasasında işlem yapmaya yetkili kuruluşların temsilcileri yetki seviyelerine bağılı olarak “yönetici temsilci” ve “temsilci” olmak üzere ikiye ayrılır.

Yönetici temsilci, o firma ile ilgili her pazarda/her menkul kıymette işlem yapma ve izleme, diğere işlemciler tarafından girilen emirleri onaylama ve izleme, tüm işlemleri iptal etme, tüm işlemleri düzeltme, pozisyon takip etme ve işlemcilerin yetki seviyelerini belirleme yetkisine sahiptir.

Temsilci ise o firma ile ilgili kendisine işlem yapma yetkisi verilen pazarda/menkul kıymette emir girme, kendisi tarafından girilmiş olan emirleri düzeltme, iptal etme ve izleme yetkisine sahiptir.

Başlangıç olarak tüm kullanıcılar “yönetici temsilci” olarak belirlenmiştir. Yetki seviyelerinin ayrıştırılması, aracı kuruluşun talebine bağılıdır. Aracı kuruluş tarafından belirlenen yetkili yönetici ve temsilciler borsa tarafından sistemde tanımlanır.

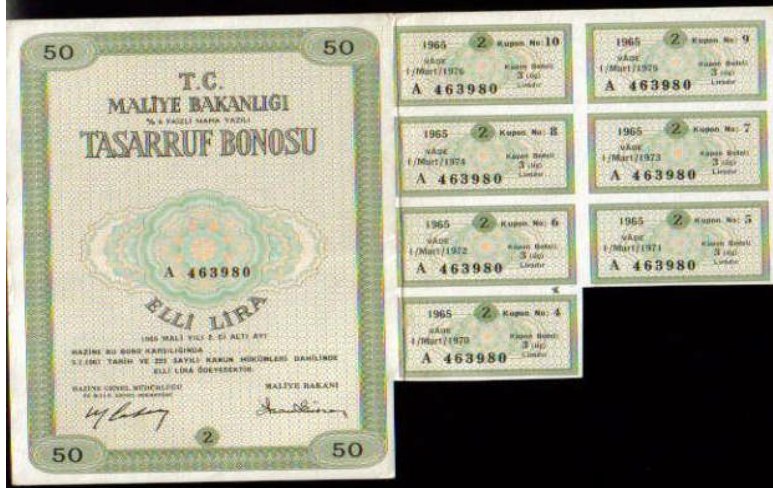
2.1.3. Piyasanın İşleyişi

İstanbul Menkul Kıymetler Borsası bünyesindeki Tahvil ve Bono Piyasası, sabit getirili menkul kıymet işlemlerinin şeffaf ve rekabete açık bir ortamda işlem görmelerini sağlayarak bu menkul kıymetlerin likiditesini artırmak, enformasyon akışını hızlandırmak amacıyla 17 Haziran 1991 tarihinde faaliyete başlamıştır.

Sermaye Piyasası kurulunun repo ters repo işlemlerine ilişkin düzenlemelerinin ardından 17 Şubat 1993 tarihinde Repo-Ters Repo Pazarı faaliyete geçmiştir. Son olarak 3 Haziran 1996 tarihi itibarıyla piyasa bünyesinde Gayrimenkul Sertifikaları Pazarı faaliyete geçmiştir.

2.1.3.1. İşlem Görecek Menkul Kıymetler

Tahvil ve Bono Piyasasında yeni Türk lirası ve döviz ödemeli devlet iç borçlanma senetleri, gelir ortaklığı senetleri, gayrimenkul sertifikaları ve borsa kotunda bulunan özel sektör tahvilleri işlem görmektedir.

Resim 2.2: Tasarruf bonosu örneği

2.1.3.2. İşlem Saatleri

Piyasada işlemler her gün saat 09.30 ile 17.00 arasında yapılmaktadır. Aynı gün valörlü (Repo-Ters Repo Pazarında aynı gün başlangıç valörlü) işlemler saat 09.30 -12:00 ile 13:00-14.00 arasında, ileri valörlü (Repo-Ters Repo Pazarında ileri başlangıç valörlü) işlemler ise saat 09.30 -12:00 ile 13:00-17:00 arasında yapılmaktadır. Ancak yatırım fonlarına ait aynı gün valörlü emirler, saat 17.00'ye kadar verilmektedir.

Gayrimenkul Sertifikaları Pazarında işlemler saat 09.30 - 12:00 ile 13:00-17:00 arasında yapılmaktadır.

2.1.3.3. Emirlerin İletilmesi

Piyasada işlem yapan aracı kuruluşların temsilcileri, Tahvil ve Bono Piyasası Müdürlüğünü telefonla arayarak veya üye merkez ofisi ve borsa binasındaki üye ofisindeki terminaller kanalıyla emirlerini iletirler. Telefonla işlem yapan aracı kuruluşun yetkili temsilcisi, kendisine verilen kodu piyasa eksperlerine söyledikten sonra işlem yapmak istediği menkul kıymetin sırasıyla,

- Tanımını
- İşlem türünü (alım satım)
- Valörünü
- Müşteri/Fon emri ise hesap kodunu
- Nominal tutarını
- Fiyat veya oranını
- Emir tipini bildirir.

Repo-ters repo emirlerinde sırasıyla:

- Menkul kıymet grubu
- İşlem türünü (repo/ters repo)
- İşlem başlangıç valörünü
- İşlem bitiş valörünü
- Repo oranını
- İşlem tutarını
- Müşteri/fon emri ise hesap kodunu
- Emir tipini bildirir.

Telefonla yapılan işlemlerde emir piyasa eksperleri tarafından sisteme girilir ve sistem tarafından üretilen "emir nu"sı yetkili temsilciye bildirilir. Temsilci verdiği emirle ilgili yapmak istediği değişikliklerde kendisine verilen "emir nu"sını eksperlere söylemek zorundadır. Bu nedenle emir numarası mutlaka dikkatli bir şekilde not edilmelidir.

2.1.3.4. Emir Türleri ve Büyüklükleri

2.1.3.4.1. Emir Türleri

- **Limitli emir:** Limitli emirler, fiyat/oran ve nominal/repo tutarı belirtilerek, minimum emir büyüklüğünün katları şeklinde verilir. Emrin gerçekleşmeden kalan kısmı, pasif olarak bekler.
- **Piyasa emri:** Bu tür emirlerde fiyat/oran belirtilmez. Minimum emir büyüklüğünün katları şeklinde verilen emir pasif emirlerle kısmi veya tamamen karşılaşır, emrin gerçekleşmeden kalan kısmı iptal edilir.
- **Özel koşullu emirler:** Yukarıdaki emir tipleri ile birlikte kullanılmak üzere aşağıdaki özel koşullu emirler de verilebilir.

- **Kalamı iptal et emri:** Kısmen gerçekleşme koşulu ile verilen aktif emir tipidir. Emir girildiği anda bekleyen karşıt emirler ile eşleşir, gerçekleşmeyen kısmı otomatik olarak iptal edilir. “Limitli Emir” veya “Piyasa Emri” şeklinde verilebilir.
- **Gerçekleşmezse iptal et emri:** Tamamı gerçekleşme koşulu ile verilen aktif emir tipidir. Emir girilir girilmez bu koşul sağlanmadığı taktirde iptal edilir. “Limitli emir” veya “piyasa emri” şeklinde verilebilir.

2.1.3.4.2. Emir Büyüklükleri

Kesin Alım Satım Pazarına iletilecek emirler, işleme konu menkul kıymetin nominal değerleri itibarıyla minimum emir büyüklüğü ve katları şeklinde iletilir. Yürürlükteki minimum ve maksimum emir büyüklükleri aşağıdaki gibidir:

	Normal Emirler P.	Küçük Emirler P.	Maksimum Emir Büyüklüğü.
	(nominal)	(nominal)	(nominal)
TL Ödemeli DİBS	100 Bin TL.	1.000 TL.	10 Milyon TL.
Döviz Ödemeli DİBS	10.000 USD veya 10.000 EUR	-----	-----
Özel Sektör Tahvili	1.000 TL	-----	100 Bin TL.
Döviz Ödemeli GOS	1.000 USD veya 1000 EUR	-----	-----
TL Ödemeli GOS	100 Bin TL.	-----	10 Milyon TL.

DİBS: Devlet İç Borçlanma Senetleri

GOS: Gelir Ortaklığı Senetleri

Repo - Ters Repo Pazarında emir büyüklüğü; emirler minimum emir büyüklüğü ve katları şeklinde iletilir. Yürürlükteki minimum ve maksimum emir büyüklükleri aşağıdaki gibidir:

Normal Emirler P.	Küçük Emirler P.	Maksimum Emir B.
500 Bin TL	1.000 TL	10 Milyon TL

2.1.3.5. Fiyat ve Oran Adımları

Kesin Alım Satım Pazarında emirler sadece fiyat veya sadece oran ya da hem fiyat hem de oran üzerinden iletilebilmektedir. Sadece oran üzerinden iletilen emirlerde % 0,01’lik (1 temel puan) oran adımı uygulanır. İskontolu menkul kıymetlerde ise emirler oran üzerinden iletilir.

Repo Ters Repo Pazarında ise iletilen emirlerde %0,05’lik oran (5 temel puan) adımı uygulanır. Buna göre %91,10 ve %91,15 geçerli birer oran olurken %90,12 geçersizdir.

2.1.3.6. Valör

Pazarda emirler aynı gün veya ileri valörlü olabilir. Pazarda yapılacak devlet tahvili ve hazine bonusu işlemlerinde valör süresi en fazla 90 gün olup işlem gören diğer menkul kıymetlerde valör süresi en fazla 7 gündür.

2.1.3.7. Emirlerin Geçerliliği

Aynı gün valörlü emirler (ya da aynı gün başlangıç valörlü repo-ters repo emirleri) saat 14.00'e, ileri valörlü emirler (ya da ileri başlangıç valörlü repo-ters repo emirleri) 17.00'ye kadar geçerlidir.

Aracı kuruluşlar, Piyasaya verdikleri emirlerden karşılanmamış olanları istedikleri an iptal edebilirler veya değiştirebilirler.

Fon işlemlerine ait aynı gün valörlü emirler, saat 17.00'ye kadar geçerlidir. Ancak karşılanmamış aynı gün valörlü fon emirleri, saat 14.00 itibariyle iptal edildiğinden aracı kuruluşların öğleden sonra bu emirleri tekrar Piyasaya iletmeleri gerekmektedir.

2.1.3.8. Emirlerin Eşleştirilmesi

Tahvil ve Bono Piyasası Pazarlarında emirler “çok fiyat-sürekli müzayede” yöntemiyle eşleşmektedir.

Kesin Alım Satım Pazarında iki karşıt emrin eşleşmesi alımda en yüksek fiyatlı, satımda en düşük fiyatlı emirlere öncelik verilerek sağlanır. Aynı fiyatlı emirlerde zaman önceliği uygulanır.

Repo emirleri aynı ya da daha düşük oranlı ters repo emirleri ile ters repo emirleri ise aynı ya da daha yüksek oranlı repo emirleri ile eşleştirilir.

Pazara iletilen emirler, oran ve zaman önceliğine göre işleme konur. Buna göre repo emirlerinde en yüksek, ters repo emirlerinde ise en düşük oranlı emirlerin önceliği vardır.

Aynı oranlı emirlerde ise zaman önceliği uygulanır. Emirler tamamen karşılanabileceği gibi kısmen de karşılanabilir.

Sistemde her pazarda yer alan iki karşıt emrin eşleşmesi, o pazara verilmiş emirler arasında fiyat/oran ve zaman öncelikleri göz önünde bulundurularak alım/repo'da en yüksek fiyatlı/oranlı, satım/ters repo'da en düşük fiyatlı/oranlı emirlere öncelik verilerek sağlanır.

Başka bir ifadeyle fiyat/oran eşitliği olan emirlerin gerçekleşmesinin yanı sıra var olan alış/repo emrinin fiyatından/oranından daha düşük fiyatlı/oranlı satış/ters repo emri geldiğinde veya var olan satış/ters repo emrinin fiyatından daha yüksek fiyatlı/oranlı alım/repo emri geldiğinde de iki karşıt emrin eşleşmesi mümkündür. Kesin Alım-Satım Pazarında fiyat eşitliğinin olmadığı durumda, sistemde öncelikle var olan emrin fiyatı işlem fiyatı, Repo-Ters Repo Pazarında ise oran eşitliğinin olmadığı durumda, sistemde öncelikle var olan emrin oranı işlem oranıdır.

Aynı fiyatlı/oranlı emirlerde zaman önceliği uygulanır. Piyasada bir alım veya bir satım emriyle birden fazla karşıt emri aynı anda karşılamak mümkündür.

2.1.3.9. İşlemlerin İptali

Üye hatası sonucunda gerçekleşen işlemler prensip olarak iptal edilmez. Ancak alıcı ve satıcı üyeler tarafından yazılı olarak onaylanan ve borsa tarafından kabul edilebilir bir gerekçeye dayanan iptal talepleri değerlendirilerek gerçekleşen bir işlem iptal edilebilir.

Eksper hatası sonucu gerçekleşen işlemlere itirazların değerlendirilme ve sonuçlandırılmasında uygulanacak genel esaslar şunlardır:

- Piyasada gerçekleşen işlemlere ait gönderilen teyit formları, üye tarafından çok dikkatli bir şekilde incelenir. Hatalı işlemlere itiraz süresi, işlem teyit fakslarının üyeye iletilmesinden itibaren 15 dakikadır. Üyeler, itirazlarını Tahvil ve Bono Piyasası Müdürlüğüne yukarıda belirtilen süre içerisinde telefonla iletmelerini takiben en geç 15 dakika içinde yazılı olarak da fakslarlar. Yapılan itirazlar Hatalı İşlem Komitesi tarafından değerlendirilir.
- Üyelerin iletişim araçlarında meydana gelen teknik arızalar veya bildirim yapılmayan değişiklikler (faks numarası... vb.) itirazlarda dikkate alınmaz.
- Üye temsilcileri tarafından Tahvil ve Bono Piyasasına iletilen emirler, piyasa eksperini tarafından tekrar edilip üye temsilcisinin onayı alındıktan sonra sisteme girilmektedir. Eksper tarafından yapılan tekrarda herhangi bir hata yapılmış ise üye temsilcilerinin anında düzeltmeleri gerekmektedir. Aksi taktirde yanlış yapılmış tekrarın üye temsilcisi tarafından onaylanması söz konusu olur ve işleme itiraz kabul edilmeyerek işlem geçerli sayılır. Eksper tekrarı işlemlerin yoğunluğu nedeniyle yapılamadığı taktirde üye temsilcisinin ilettiği emir geçerli olup itirazın değerlendirilmesinde esas olarak alınır.
- İşlemin sadece eksper hatası sonucu gerçekleşmiş olması esastır. Bunun tespitinde telefon kayıtları ile borsa bilgisayar sistemindeki bilgiler esas alınır.
- İtirazın geçerli bulunması hâlinde işlem iptal edilerek bu durum taraflara teyit edilir. Üyenin/üyelerin hatalı işlemin Komite tarafından sonuçlandırılmasını istemeleri hâlinde Komite, hakkaniyet ve piyasa kuralları çerçevesinde ilgili kuruluşlar ile koordineli olarak telafi edici işlemi sonuçlandırır.
- Üyenin/üyelerin alınan karara itiraz hakkı saklı olup itirazlar, işlem iptalini takiben en geç 1 iş günü içinde Borsa Başkanlığına yazılı olarak yapılır.

- Eksper hatası nedeniyle farklı üye adına gerçekleştirilmiş işlemler için Komite tarafından telafi edici işlem yapılmaz, sadece üye kodu değişikliği yapılarak işlem sonuçlandırılır.

Hatalı işlem komitesinin çalışma yöntemi

- Tahvil ve Bono Piyasası Müdürlüğüne telefonla yapılan ve faksla teyidi alınan itirazın Komite tarafından kabulü hâlinde işlem iptal edilir.
- Komite, iptal edilen işlemi değerlendirerek telafi edebilecek işlemlere karar verir.
- Bu işlemlerin öncelikle Tahvil ve Bono Piyasasında söz konusu üyeler adına Komite tarafından aynı gün valörlü işlemlerin gerçekleştirilme saatleri içerisinde yaptırılmasına çalışılır. Emirler eksper tarafından sisteme girilir ve alım satım işlemleri gerçekleştirilir.
- Aynı gün valörlü işlemlerin gerçekleştirilme saatinden sonra yapılacak telafi edici işlemlerde, 14:00 sonrası aynı gün valörlü yatırım fonu işlemlerindeki esaslar uygulanır.

Mağduriyet, eksper hatası sonucu yanlış olarak gerçekleşen işlemin iptal edilerek Komite tarafından yukarıda belirtilen esaslar doğrultusunda telafi edici işlemin yapılması hâlinde, üyenin iptal edilen işlemdeki koşullar ile Komitenin gerçekleştirdiği işlem/işlemlerin koşulları arasında varsa, üye aleyhine oluşan farktır. Telafi edici işlemin Komite tarafından sonuçlandırılmasını istemeyen üye, herhangi bir mağduriyet ve hak iddiasında bulunamaz.

Verilmiş emirdeki koşullarla daha sonra gerçekleşen telafi edici işlemlerdeki koşullar arasında varsa üye aleyhine oluşmuş olan fark, yani mağduriyet miktarı tazmine konu tutarın bazını oluşturur. Ancak işlem başına her bir üyeye ödenecek tutar her durumda 100 TL'yi geçemez. Mağduriyet tutarı 100 TL'yi aştığı takdirde konu, olay bazında Borsa Yönetim Kurulunca değerlendirilir.

Tazmine konu tutar ancak üyenin borsaya ibraname vermesinden sonra kendisine ödenir. Ödemeler üyelerin T. İş Bankası AŞ Borsa Şubesi nezdindeki hesaplarına yapılır.

2.1.3.10. Fiyatların İlanı

İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Tahvil ve Bono Piyasası Yönetmeliği'ne istinaden Piyasada yapılan işlemler sonucunda kayda alınan fiyatlar ve oranlar, izleyen iş günü borsa bülteninde ilan edilir. Bültenlerde, seansta menkul kıymet ve repo ters repo vadesi bazında kayda alınan en düşük, en yüksek ve ağırlıklı ortalama fiyat, basit ve bileşik faizle getiri işlem hacimleri ve sözleşme sayıları yer alır.

2.1.4. Takas İşlemleri

Tahvil ve Bono Piyasasında işlem gören menkul kıymetlerin takası, Borsanın denetim ve gözetimi altında İMKB - Takas ve Saklama Bankası AŞ (Takasbank AŞ) tarafından yapılır.

Takas işlemleri aşağıdaki esaslar çerçevesinde gerçekleştirilir:

- Piyasada işlem yapmak isteyen bütün üyeler, takas işlemlerinin gerçekleştirilebilmesi için gerekli olan nakit ve menkul kıymet hesaplarını Takasbank nezdinde açmak zorundadır.
- Piyasada işlem yapan üyeler, işlemin valör gününde nakit ve menkul kıymet yükümlülüklerini en geç saat 16.30'a kadar yerine getirmek zorundadır.
- Nakit ödemeler, Takasbank nezdindeki Tahvil Takas Borcu Hesabına saat 16.30'a kadar hesaben veya 14.30'a kadar nakden yapılır.
- Menkul kıymet yükümlülükleri prensip olarak hesaben yerine getirilir.
- Takas işlemlerinde üyeler, nakit yükümlülüklerini Takasbank nezdindeki ilgili piyasa borç hesaplarına aktarmak suretiyle; menkul kıymet yükümlülüklerini ise Takasbank nezdindeki menkul kıymet depolarından borç kapatma işlemi yaparak yerine getirirler.
- Menkul kıymet alacakları üyelerin Takasbank nezdindeki ilgili depo hesaplarına, nakit alacakları ise Takasbank nezdindeki serbest cari hesaplarına alacak kaydedilir.
- Üyelerin nakit ve menkul kıymet yükümlülüklerini para birimi cinsinden netleştirilmiş tutarlar üzerinden yerine getirmeleri gerekmektedir. Ancak Repo-Ters Repo Pazarında ters repo yoluyla alınan ve işlemin vadesi süresince bloke hesapta tutulan menkul kıymetler netleştirmeye konu olmaz.
- Ayrıca repo işlemine konu menkul kıymetlerin bildiriminin işlemin başlangıç valöründe en geç 15:00'e kadar yapılması gerekmektedir.
- Takas işlemlerinde riski en aza indirmek için karşılığını almadan teslim etmeme veya ödememe prensibi esas alınmaktadır. Nakit ve menkul kıymet alacakları Takasbank nezdindeki üye hesaplarına alacakları serbestleştikçe ve yükümlülüklerin yerine getirilmesi ve takas havuzunun müsait olması koşuluyla aktarılır.
- Takas işlemleri, ancak belirlenen valörde gerçekleşir. Tarafların teslimatı ve ödemeyi işlem valöründen önce yapmaları, işlemin valöründen önce gerçekleşeceği anlamına gelmez. Erken takas, ancak Tahvil ve Bono Piyasası Müdürlüğünce uygun görüldüğü taktirde valör düzeltmesiyle birlikte yapılabilir.
- Valör gününde, üye yükümlülüğünü belirtilen saatler dışında yerine getirmişse herhangi bir ihbara gerek kalmaksızın ön temerrüde veya temerrüde düşmüş sayılır.
- Tahvil ve Bono Piyasası veya Hisse Senetleri Piyasası işlemlerinden net nakit alacağı olan üyeler, bu alacaklarını diğer piyasa işlemlerinden doğan borçlarına mahsup ettirebilir.

-
- Takasbank, takas işlemlerine ilişkin nakit ve kıymet hareketi nedeniyle diğer banka ve kuruluşlarca talep edilebilecek ücret, komisyon ve vergileri aynen ilgili üyelere yansıtır.
 - Üyelerin şu anda Borsada hisse senedi takas işlemlerinde yetkili personeli, Tahvil ve Bono Piyasası takas işlemlerinde de yetkilidir.

UYGULAMA FAALİYETİ

İşlem Basamakları	Öneriler
➤ Tahvil piyasalarında işlem yapacak kuruluşları seçiniz.	➤ Tahvil piyasası ve işlem yapan kuruluşları araştırabilirsiniz.
➤ Tahvil piyasası işlemlerini izleyiniz.	➤ Tahvil piyasası işlemlerini gözden geçirebilirsiniz.
➤ Tahvil piyasasında işlem yapınız.	➤ Tahvil piyasasında işlem yapmak için gerekli adımları öğreniniz.
➤ Emir türlerini ayırt ediniz.	➤ Tahvil piyasalarında emir türlerini inceleyiniz.
➤ Takas işlemlerini izleyiniz.	➤ Takas işlemleri ve saklama ile ilgili araştırma yapınız.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

1. Aşağıdakilerden hangisi tahvil ve bono piyasasında alım ve satım yapacak kuruluşlardan biri değildir?
 - A) Döviz büroları
 - B) TC Merkez Bankası
 - C) Yetki Belgesi almış bankalar
 - D) Borsa üyeleri
2. Aşağıdakilerden hangisi Tahvil ve Bono Piyasasında işlem gören yatırım araçlarından biri değildir?
 - A) Yeni Türk lirası
 - B) Döviz ödemeli devlet iç borçlanma senetleri
 - C) Gelir ortaklığı senetleri
 - D) Gayrimenkul tapuları
3. Tahvil ve bono piyasalarına işlem saatleri aşağıdaki seçeneklerin hangisinde doğru olarak verilmiştir?
 - A) 08:00-16:00
 - B) 08:30-16:30
 - C) 09:00-17:00
 - D) 09:00-17:30
4. Aşağıdakilerden hangisinde Repo Ters Repo Pazarında ise iletilen emirlerde artış oran değeri doğru olarak verilmiştir?
 - A) %85,09
 - B) %85,10
 - C) %85,12
 - D) %85,99
5. Tahvil ve bono piyasalarında devlet tahvili ve hazine bonusu işlemlerinde valör süresi en fazla kaç gün olabilir?
 - A) 70 gün
 - B) 80 gün
 - C) 90 gün
 - D) 100 gün
6. Tahvil ve Bono Piyasasında işlem gören menkul kıymetlerin takası aşağıdakilerden hangisi tarafından gerçekleştirilir?
 - A) TCMB
 - B) İş Bankası
 - C) Takasbank
 - D) İMKB

7. Tahvil ve Bono Piyasası Pazarlarında emirler hangi yöntemle eşleşmektedir?
- A) Çok fiyat-sürekli müzayede
 - B) Çok fiyat-sürelî müzayede
 - C) Ortalama fiyat- sürekli müzayede
 - D) Ortalama fiyat- sürelî müzayede
8. Repo-Ters Repo emirlerinde emirlerin iletilmesinde aşağıdakilerden hangisi ekspere verilecek bilgilerden biri değildir?
- A) İşlem başlangıç valörünü
 - B) Repo kesinti miktarını
 - C) İşlem bitiş valörünü
 - D) İşlem tutarını

DEĞERLENDİRME

Sorulara verdiğiniz yanıtları, modül sonundaki cevap anahtarıyla karşılaştırınız.

Bu faaliyet kapsamında hangi bilgileri kazandığınızı belirleyiniz.

Yanlış cevaplandığı sorularla ilgili konuları tekrar inceleyip öğrenmeye çalışınız.

UYGULAMALI TEST

Aşağıda listelenen davranışları, davranışlarınızın her birinde uyguladıysanız “Evet”, uygulamadıysanız “Hayır” kutucuklarını işaretleyiniz.

Modül Adı: Uygulama Faaliyeti:	Öğrencinin Adı Soyadı: Sınıf ve Nu:	
Açıklama: Bu faaliyet kapsamında aşağıda listelenen davranışlardan kazandığınız becerileri “Evet” ve “Hayır” kutucuklarına (X) işareti koyarak kontrol ediniz.		
Gözlenecek Davranışlar	Evet	Hayır
Tahvil piyasalarında işlem yapacak kuruluşları sayabilir misiniz?		
Tahvil piyasası işlemlerini sırasıyla sayabilir misiniz?		
Tahvil piyasasında işlem yaparken hangi adımların izleneceğini öğrendiniz mi?		
Tahvil piyasasında emir türlerini ayırt edebilir misiniz?		
Takas işlemlerini yapabilir misiniz?		

MODÜL DEĞERLENDİRME

Değerlendirme Ölçütleri	Evet	Hayır
1. Hisse Senedi piyasasında işlem yapan temsilcileri ayırt edebilir misiniz?		
2. İşlem görecek senetler için teminat miktarını öğrendiniz mi?		
3. İşlem yapılan Piyasalarını ayırt edebilir misiniz?		
4. Piyasalardaki seansları ve saatlerini öğrendiniz mi?		
5. Piyasada emir verme adımlarını yapabilir misiniz?		
6. Müşteri emirlerini yerine getirebilir misiniz?		
7. Emirlerin özelliklerini ayırt edebilir misiniz?		
8. Tahvil piyasalarında işlem yapacak kuruluşları sayabilir misiniz?		
9. Tahvil piyasası işlemlerini sırasıyla sayabilir misiniz?		
10. Tahvil piyasasında işlem yaparken hangi adımların izleneceğini öğrendiniz mi?		
11. Tahvil piyasasında Emir türlerini ayırt edebilir misiniz?		
12. Takas işlemlerini yapabilir misiniz?		

DEĞERLENDİRME

Performans testi sonucunda cevaplarınızı değerlendiriniz. Eksikleriniz varsa modülün ilgili faaliyetine dönerek tamamlayınız.

Modülü tamamladınız, tebrik ederiz. Öğretmeniniz size çeşitli ölçme araçları uygulayacaktır. Öğretmeninizle iletişime geçiniz.

CEVAP ANAHTARLARI

ÖĞRENME FAALİYETİ 1-İN CEVAP ANAHTARI

1	C
2	A
3	B
4	C
5	A
6	C
7	D
8	B
9	D
10	A

ÖĞRENME FAALİYETİ 2-NİN CEVAP ANAHTARI

1	A
2	D
3	D
4	B
5	C
6	C
7	A
8	B

ÖNERİLEN KAYNAKLAR

- www.imkb.gov.tr
- <http://www.tspakb.org.tr>
- <http://www.spklisanslama.info>
- <http://www.bddk.org.tr>
- <http://www.kosgeb.gov.tr>
- <http://web.deu.edu.tr/sosyalhukuk/sozlukler.htm>

KAYNAKÇA

- KARAPINAR Aydın, Rıdvan BAYIRLI, Adem ALTAY, Hasan BAL, Emine Çına BAL, **İleri Düzey SPK Lisanslama Sınavlarına Hazırlık**, Gazi Kitabevi, 2007.
- ERKUŞ Hakan, **Hisse Başına Kazancın Hesaplanması**, Yaklaşım Yayınları, Ankara 2006.
- DAĞLI Hüseyin, **Sermaye Piyasası Ve Portföy Analizi**, Derya Yayınevi, Trabzon 2004.
- KARSLI Muharrem, **Sermaye Piyasası, Borsa, Menkul Kıymetler**, Alfa Yayınevi, İstanbul 2004.
- BERK Niyazi, **Finansla Yönetim**, Türkmen Kitapevi, İstanbul 2002.
- ÇOLAK Ö. Faruk, **Finansal Piyasalar Ve Para Politikası**, Gazi Kitabevi, Ankara 1998.
- ÖRTEN Remzi, **Türev Finansal Araçlar ve Muhasebe Uygulamaları**, Gazi Kitabevi, Ankara, 2004.
- Sermaye Piyasası Kanunu
- Türk Ticaret Kanunu

SÖZLÜK

Borsa Ve Ekonomi Terimleri Sözlüğü

A

Açık Artırma: Alıcılar arasında rekabet yaratmak suretiyle satın alınacak nesneye en yüksek fiyatı verecek alıcıyı bulmak için uygulanan bir satış yöntemidir.

A Tipi Yatırım Fonu: Hisse senedi ağırlıklı yatırım fonlarıdır. Portföy değerinin en az yüzde 25'ini devamlı olarak Türk şirketlerinin hisse senedi olarak tutmaları zorunludur.

Açığa Satış: Menkul kıymet borsalarında kullanılan bu terim, sahip olunmayan menkul kıymetlerin ödünç alınmak sureti ile satılmasını ifade eder. Pratikte bu işlem, genellikle piyasa oyuncularının portföylerinde bulunmayan ve fiyatları düşme eğiliminde olan hisseleri satmasıyla gerçekleşir. Satış yapan oyuncular, hisseyi daha alt fiyat seviyelerinden alarak Alıcıya Teslim Eder.

Açık Pozisyon: Vadeli işlem piyasalarında alınmış ve henüz kapatılmamış pozisyonlara denir. Vadeli işlem piyasalarında açık uzun ve açık kısa pozisyonların toplam sayıları birbirlerine her zaman eşittir. Kısa veya uzun pozisyonların toplam sayısı açık pozisyon sayısı olarak adlandırılır.

Adi Hisse Senetleri: Özel birtakım üstünlükleri ve hakları sağlamayan hisse senetleridir.

Ağırlıklı Ortalama Fiyat: Herhangi bir hissenin seans boyunca işlem gördüğü çeşitli fiyat seviyelerindeki işlem miktarlarının göz önüne alınmasıyla hesaplanır. Ağırlıklı ortalamaların hesaplanmasında şu formül kullanılır: $X = \frac{f_1 \cdot i_1 + f_2 \cdot i_2 + f_3 \cdot i_3 + \dots}{i_1 + i_2 + i_3 + \dots}$ f: Fiyat seviyesi i: işlem miktarı hisse senetlerinin tavan ve taban fiyatlarının hesaplanmasında bir önceki seans işlemleri dikkate alınarak hesaplanan ağırlıklı ortalama fiyattan yararlanır.

Aktif Kârlılık Oranı: Aktiflerde yapılan yatırımın net kârlılığını göstermektedir. Bu oranın yüksek olması şirketler için iyidir. Fakat şirketlerin aktif kârlılık oranı kadar yapılan yatırımların finansmanından öz kaynak ya da yabancı kaynak kullanıldığı da önemlidir. Bu oran aşağıdaki formülle hesaplanır: Aktif Kârlılık Oranı: Net Dönem Kârı / Aktif Toplamı

Aktifler: Bir şirketin sahip olduğu bütün varlıkları ifade eder. Bilançolardaki aktifler tablosu de bu varlıkların parasal değerini gösterir ve bu tabloda şirketin mevcut değerlerinin yanı sıra, alacakları ve varsa zararları bulunur. Bilançolarda aktifler iki ana kalemden oluşur: Dönen varlıklar ve Duran varlıklar.

Al - Tut Yaklaşımı: Pasif portföy yönetim stratejilerinden biridir. İyi bir araştırma ile hangi menkul kıymete ne kadar süre yatırım yapılacağı tespit edilir ve satın alındıktan sonra kârarlaştırılan süre boyunca elde tutulur.

Alacak Devir Hızı: Şirketin satışlardan doğan alacaklarını tahsil ettiği hızı gösterir. Genelde devir hızının yüksek olması ve artması iyi bir gösterge olarak yorumlanabilir. Şu şekilde hesaplanır: Net Satışlar / Kısa Vadeli Ticari Alacaklar ALFA Portföy değerlendirilmesinde kullanılan istatistiki bir yöntemdir. Hisse senedi ile portföy getirisi arasındaki değişimin hangi oranda olacağını ifade eder.

Altın ve Kıymetli Madenler Fonu: Portföyünün en az %51'ini altın ve diğer kıymetli madenlerin oluşturduğu fonlardır.

Amerikan Mevduat Belgesi: (Adr): Kısa adı ADR olan amerikan mevduat belgeleri, ABD menkul kıymet piyasalarında özellikle borsa dışı piyasalarda işlem gören yabancı menkul kıymetlerin mülkiyetini temsil etmektedir. Normal bir yerli paymış gibi ADR'lerin Amerika da ticareti yapılabilir ve kâr hisseleri dolar olarak alınabilir.

Amortisman: Bir şirketteki makine, tesis, tesisat gibi taşınır ve tanışmaz malların değerinde belirli bir zaman sonra meydana gelecek değişime (düşüş) **amortisman** denir. Şirketler amortismanı ürünlerinin maliyetlerinin üzerine ekleyerek ya da ilgili yılın giderleri arasına koyarak realize eder.

Anonim Şirket: En az 5 gerçek ya da tüzel kişi tarafından şirket sözleşmesinde yazılı konularda faaliyette bulunmak üzere kurulmuş olan ve esas sermayesi belli paylara bölünmüş olan sermaye şirketleridir. Anonim şirketlerde ortakların sorumluluklar taahhüt etmiş buldukları sermaye payları ile sınırlıdır.

Apel: Pay bedelinin taksitle ödenmesinin söz konusu olduğu durumlarda ortaklık yönetim kurulu tarafından ortaklara yapılan çağrıya denir.

Aracı Kurum: Sermaye piyasası araçlarını kendi ya da müşterileri adına alım satım işlemini yapan kurumdur.

Arbitraj: Döviz piyasasındaki ya da ülkeler arasındaki faiz oranlarındaki farktan yararlanmak üzere fonların kısa vadeli ve hızlı hareketlerini ifade eden bir terimdir. Örneğin, New York'ta 1 Avro 1.50 Dolardan işlem görürken; Londra'da 1 Avro 1.75 Dolardan görüyorsa, arbitraj getirisi sağlamak isteyen kurumlar New York'ta dolar karşılığında Avro satın alır ve bu Avroları Londra'da satar. Değişik piyasalarda oluşan fiyat farklılıklarından yararlanmak sebebiyle yapılan hisse senedi, değerli maden ve evrak işleri de arbitraj kapsamına girer.

Asıl Malik: Yatırımcı, sahip olduğu hisseyi brokerın kayıt ve saklamasında bırakırsa, hisse senedini çıkaran şirket kayıtlarında brokerın adı görünse de asıl malik yatırımcıdır ve temettü gibi her tür hakkını broker vasıtasıyla kullanır.

Asit Oranı: Cari oranın konsantre hâlidir. Dönen varlıklardan daha yavaş nakde çevrilebilen kalemler çıkartılır ve bu şirketin nakit pozisyonuna bakılır. Nakde en hızlı dönüşen kalemler ile yapılan bu likidite ölçüsü aşağıdaki formülle hesaplanabilir: Hazır Değerler + Menkul Değerler Cüzdanı + Tic. Alacaklar + Diğer Alacaklar / KV Borçlar

Avrupa Para Birimi: Ecu Sepeti Topluluğuna üye on ülkenin paralarının sabit tutarlarının toplamından oluşmaktadır. Bu tutarlar, her üyenin ağırlık kat sayısına göre belirlenmiştir. Kat sayılar ülkenin GSMH'si, Topluluk içindeki ticaret hacmi ve kısa vadeli parasal destekleme sistemi içindeki paylarına göre belirlenmiştir.

Ayı Piyasası: Hisse senedi fiyatlarında düşüş beklentisinin olduğu piyasalardır. Bu beklentilerin neden olduğu düşüş satışlarla hız kazanır.

B

Borsa Eksperleri: Menkul kıymetlere ilişkin alım-satım emirlerinin ilgili iç yönetmelikte belirtilen esaslara göre karşılaştırılması ile fiyatların teşekkülünü izleme ve alım satım işlemlerinin sonuçlandırılmasını sağlamakla yükümlü olan görevlilerdir.

Bankalararası Para Piyasası: Merkez bankasının kontrolündeki İnterbank piyasasının bir alt piyasası olan bankalararası para piyasası vasıtasıyla diğer bankalara verilmiş olan borç bakiyelerinin kayıtlı olduğu kalemdir.

Basit Faiz: Belli ve değişmeyen bir sermaye üzerinden belli bir süre için hesaplanan faizdir. Basit faiz hesaplamasında aşağıdaki formül kullanılır. Faiz hesabında gün kullanılırsa $F = a * t * n * / 100 * 360$; faiz hesabında ay kullanılırsa $F = a * t * n * / 100 * 12$ a: Sermaye t: Faiz oranı n:Süre F: Faiz miktarı

Baş ve Omuz Formasyonları: Hisse senetlerinin teknik analizinde kullanılan formasyonlardandır. Bu tip formasyonlar, fiyatların insan omzu gibi düz bir seyir izlerken birden yükselip (baş oluşturup) tekrar omuz seviyesine dönmesi ile oluşur.

Bayrak: Teknik analizde kullanılan grafik şekillerinden biridir. Fiyatlarda görülen uzun bir düşme ya da yükselme sonrasında mevcut trendin aksi yönüne doğru eğilen bir paralel kenarı andıran bir formasyondur.

Baz Fiyat: Bir hisse senedinin bir seans süresince işlem görebileceği en alt ve en üst fiyat limitlerinin, yani taban ve tavan fiyatlarının belirlenmesinde kullanılır. Bir hissenin bir önceki seansta oluşan ağırlıklı ortalama fiyatının en yakın fiyat adımına yuvarlanması ile hesaplanır.

Bedelli Sermaye Artırımı: Anonim ortaklıklar, sermaye artırımlarını ya iç ya da dış kaynak kullanarak yapabilir. Bu tip ortaklıkların artırdıkları sermaye karşılığı çıkardıkları hisse senetlerini ortaklarına belirli bir nakit karşılığı dağıttıkları sermaye artırımlarına verilen isimdir.

Bedelsiz Sermaye Artırımı: Anonim ortaklıkların, iç kaynaklarından yaptıkları sermaye artırımını ifade eder. Bu tip ortaklıkların artırdıkları sermaye karşılığı çıkardıkları hisse senetlerini bir bedel almaksızın ortaklarına dağıtarak gerçekleştirdikleri sermaye artırımlarıdır.

Beta Katsayısı: Hisse senedinin hareketliliğini gösteren bir kat sayıdır. Bir hissenin betası, hisse senedi fiyatındaki yüzdesel değişimin piyasa endeksindeki yüzdesel değişime bölünmesiyle hesaplanır. Çıkan sayı 1'den büyük ise hissenin hareketliliğinin yüksek olduğu söylenebilir. Ayrıca bu kat sayı, hissenin borsadaki genel bir düşüş ya da yükseliş trendinde nasıl tepki vereceğini ortaya koyabilir.

Bilanço: Bir kurumun belirli bir tarih itibarıyla ekonomik değerleri, bu değerlerin kaynaklarını ve nereye yatırıldıklarını gösteren tablodur. Şirketin fotoğrafını çeken bir niteliği taşır. Dönemler itibarıyla şirketin bilançosunda karşılaştırma yapılır. Bilanço iki ana tablodan oluşur.

Bileşik Faiz: Herhangi bir sermayeye verilen faizin dönem sonunda sermayeye eklenerek yeni dönem için bu yeni tutar için hesaplanan faizdir. Yani belirli bir dönem sonundaki faiz artı ilk sermaye toplamına tekrar faiz işlemi uygulanması işlemidir. Ticari bankalar ve diğer finans kuruluşları, bileşik faiz hesaplarını mevduat ve kredi işlemlerine sıklıkla kullanır.

Birikmiş Temettü: Şirketler, sermayedarlara her zaman kâr payı dağıtmayabilirler. Bu dağıtılmayan kârlar bilançoda borçlu bir kalem olarak gösterilerek şirketin birikmiş temettülerini oluşturur.

Birincil Piyasa: Hisse senetleri ilk olarak halka arz edildiklerinde ilk arz eden ile tasarruf sahiplerinin doğrudan doğruya karşılaştıkları piyasadır.

Blok Satış: Bir firmanın sermayesinin yüzde 10'undan daha fazla hisse satışını ifade eder. **BLOKAJ:** Bir varlığın kullanımına yetkililer tarafından getirilen kısıtlamadır. Böyle bir durumda varlığın gerçek sahibi kendisine ait olan varlığı istediği gibi kullanamaz.

Blue Chips: Borsalarda büyük firmalara ait ve yıllar itibarıyla istikrarlı bir seyir izleyen hisseler verilen isimdir. Bunlar genellikle tanınmış şirketlerin hisselerinden oluşur. Yatırımcının bu hisselerle güveninin tam olması nedeniyle fiyatları nispeten yüksektir.

Boğa Eğilimi: Borsada iyimser havayı ifade eder. Fiyatları yükseleceği beklentisiyle düşük fiyattan hisse alıp yüksek fiyattan satma eğiliminin ağırlık kazandığı piyasadır.

Bollinger Bantları: John Bollinger tarafından geliştirilen bu gösterge 20 dönemlik hareketli ortalamanın iki standart sapma üstüne ve altına bantlar çizer.

Bono: Hiçbir kayıt veya koşul olmadan bir nakit ödeme vaadini belirten ve nakit gibi tedavül edilen kıymetli evrak türüdür.

Borç / Öz Sermaye Oranı: Şirketin, işletme sermayesi ve yatırımlarının finansman ihtiyacını dış kaynaklardan mı (borç) yoksa iç kaynaklardan mı (özsermaye) karşıladığını gösterir. Ülkemizde dış kaynak finansmanının genellikle içsel kaynaklardan daha yüksek maliyetli olduğu düşünülürse bu oranın düşük olması tercih edilir.

Borç Devir Hızı: Borçların satışların maliyetine oranlanmasını ve şirketin borçlarını ne hızda ödediğini gösterir. Bu oranın düşük olması şirket için o kadar iyidir.

Borçlanma Oranı: İşletmenin borçlanarak sağladığı yabancı kaynaklar ile ortakların sağladığı ve faaliyet sonucu yaratılan öz sermaye arasındaki ilişkiyi göstermektedir.

Borsa: Bir malın ya da varlığın belirli kurallar çerçevesinde alınıp satıldığı pazarlardır. Menkul kıymetler, altın gibi tasarruf araçlarının yanı sıra pamuk, buğday gibi ürünlerin alınıp satıldığı borsalar da bulunmaktadır.

Borsa Dışı Piyasa: Londra ve NewYork borsaları gibi kabul edilen hisse senedi borsalarının yetkileri dışında hisse senetleri alım ve satımın yapıldığı piyasadır. Türkiye’de de borsa dışı piyasa lot altı ve küsuratlı işlemlerle sınırlıdır. Bu işlemler, İMKB tarafından 1990’dan itibaren denetim altına almıştır.

Borsa Emirleri: Müşteri emirleri, üye temsilcileri tarafından seans içinde borsa bilgisayar sistemine aktarıldığında borsa emrine dönüşür.

Borsa Kotu: Borsada işlem görmesine izin verilen menkul kıymetlerin listesidir.

Bölgesel Pazar: Ülkenin çeşitli bölgelerinde faaliyet gösteren küçük ve orta ölçekli hisse senetlerinin güvenli bir ortamda işlem görmesini sağlamak amacıyla kurulmuştur. Aynı zamanda ulusal pazar için geçerli kotasyon şartlarını sağlayamayan şirketler de burada işlem görür.

Broker: Borsada başkası adına alım satıma ilişkin konuları görüşen, malın mülkiyeti kendisine ait olmayan ve yaptığı hizmet karşılığı komisyon alan kişilerdir.

Brüt Kâr Marjı: İşletmenin satışlarının brüt kârlılığını göstermektedir.

Brüt Kâr Marjı Oranı: İşletmenin satışlarının brüt kârlılığını göstermektedir. Brüt Satış Kârı / Net Satışlar formülü ile hesaplanır.

Bütçe: Gelecekteki belirli bir dönemde gerçekleşmesi düşünülen gelir ve giderlerin karşılıklı listesini içeren cetveldir.

Büyüme: İktisadi bir sistemin, ekonomik ve toplumsal yapısında nitelik ve nicelik bakımından yoğun bir süreç içerisinde gerçekleşen değişim ve gelişmelerin tümüdür.

C

Cari Faiz Oranı: Piyasada fon arz ve talebinin karşılanması sonucu oluşan faiz oranıdır.

Cari Oran: Dönen varlıkların kısa vadeli borçları karşılama gücünü gösterir. Döner Varlıklar / Kısa Vadeli Borçlar formülü ile bulunan bu oran ne kadar yüksekse şirket o kadar likit durumdadır. Yani, şirket faaliyetlerinden sonra artı nakit pozisyonda ne oranda kalabildiğini gösterir.

Cci Göstergesi: (Commodity Channel Index: Mal Kanal İndeksi): CCI hissenin kapanış fiyatının, o hissenin fiyatının istatistiki ortalamasından nasıl bir farklılık gösterdiğini ortaya koyar.

Ciro: Şirketler için kullanılması durumunda o şirketin iş hacmini ifade eder.

Ç

ÇAPRAZ KUR: İki yabancı para biriminin bir başka ülkedeki değerlerini göstermek için kullanılan terimdir.

Çarpanlar Yöntemi: Çeşitli fiyat çarpanlarına bakılarak yapılan şirket analizidir.

Çıkarılmış Sermaye: Kayıtlı sermaye sistemine tabi ortaklıkların satışı yapılmış hisse senetlerini temsil eden sermayeleridir.

Çok Fiyat - Sürekli Müzayede Sistemi: Çok fiyat yöntemi, bir menkul değer için verilen alım satım emirlerinin fiyat ve zaman önceliği kurallarına uygun olarak teker teker karşılaştırılması sonucunda oluşan fiyatlarla alım satım işleminin gerçekleştirilmesidir.

D

Damga Vergisi: Devletin çeşitli kıymetli evraklar ve sözleşmeler için öngördüğü vergidir.

Damping: Bir malın dış piyasa fiyatının iç piyasa fiyatından daha düşük tutulmasıdır.

Dealer: Müşterilerinin hesabına hisse senedi alım satımı yapan kişidir.

Deflasyon: Bir ekonomide toplam arzın, toplam talebi aşması durumudur. Bu durumda fiyatlarda bir düşüş görülür.

Defter Değeri: Bir işletmenin öz sermaye toplamının hisse senedi sayısına bölünmesiyle belirlenir.

Destek: Fiyatların düşerken yoğun alımlar ile karşılaştığı ve daha aşağıya düşmekte zorlandığı seviyedir.

Devlet Tahvili: Devletlerin ilgili bakanlıkları tarafından itibari kıymetleri eşit ve ibareleri aynı olmak üzere çıkartılan borç senetleridir.

Dış Borçlanma: Ülkenin kaynaklarına ek bir kaynak sağlamak, döviz olarak yeni ödeme gücü elde etmek gibi amaçlarla ülke dışındaki yabancı hükümet ya da finans kuruluşlarından karşılıklı ya da karşılıksız ge ri ödemeli kaynak bulunmasıdır. Türkiye’de dış borç kavramı içinde kamu sektörünün yanı sıra özel kesimin dış borçları da birlikte anılır.

Dış Denge: Bir ekonominin dış alım ve dış satım sonucunda ödemeler bilançosunun açık verip vermemesidir. Dış denge, millî gelir, döviz kuru ve döviz sınırları değişkenlerine bağlıdır.

Dikey Analiz: Aynı dönem içinde bilanço kalemlerin toplam aktifler içindeki payları ve gelir tablosu kalemleri için net satışlar içindeki payına bakar. Direnç borsada, belli bir süreç içinde sürekli bir fiyat artışının yoğun satışlar sonucu durdurulduğu fiyat seviyesini ifade eder.

Dönen Varlıklar: Şirketin en likit aktiflerini gösterir; yani nakit, nakit benzeri araçlar, alacaklar ve stoklar.

Döviz: Ulusal para dışındaki tüm yabancı paralar ve bu para cinsinden değer taşıyan menkul değerlere verilen isimdir.

Döviz Kuru: Bir ülkenin ulusal parasının yabancı ülkelerin parası cinsinden değeridir.

Döviz Tevdiat Hesabı: Yurt içi ve yurt dışında yerleşik kişilerin ticari bankalarda açmış oldukları yabancı para cinsinden mevduata verilen isimdir.

Duran Varlıklar: Şirketin likit olmayan aktiflerini gösterir, yani uzun vadeli alacaklar, iştirakler ve maddi duran varlıklar.

Dünya Bankası: Dünya Bankası (World Bank) ya da Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankasının temel amacı, üye ülkelerin gelişmesine yardımcı olacak mali kaynakları sağlamaktır.

Düşen Takoz: Teknik analizde kullanılan bir formasyondur. Büyük çıkışlardan önce oluşan bu formasyonun yukarı doğru açısı olan bir üçgen görünümündedir. Takozun uçlarına doğru düşüşün şiddetinde azalma olur. Hacim azalması çok belirgin hale gelir.

Düşen Üçgen: Fiyatların düşerken aynı seviyede destek oluşturmasına karşılık çıkarken daha düşük seviyede tepe yapmasıyla oluşan şekildir. Fiyatların belirgin bir değer kaybetmeden önce oluşturduğu formasyondur. Formasyonun düşüş hedefi, formasyonun destek seviyesi ile en yüksek direnç seviyesi arasındaki farkın destek seviyesinden çıkarılmasıyla bulunur.

Düzeltilme: Mevcut fiyat trendinin aksi yönünde oluşan hareketlerdir. Fiyatlar mevcut trendin yönünde tekrar ilerlemeye başlamadan önce genellikle belirli bir yüzdeyle bir düzeltme yapar.

E

Efektif Döviz: Merkez Bankası'nca alım ve satımı yapılan ve Türk lirası olarak kurları belirlenen yabancı ülkelere ait kâğıt paradır.

EFT: Bankaların birbirleriyle ve Merkez Bankası ile on-line veri iletişimini sağlayan, bankalararası TL akışının düzenlenmesi amacıyla kullanılmakta olan bir ulusal ödeme ağıdır.

Elliott Analizi: Temelinde devamlı tekrar eden dalga formasyonları ve Fibonacci sayıları serisi yatan bir piyasa analizi yaklaşımıdır. Elliot dalga analizi, formasyon (dalga belirlemesi) , oran (Fibonacci oran ve projeksiyonları) ve zaman unsurlarını birleştirir.

Emir: Müşterilerin borsada menkul kıymet alıp satmak amacıyla borsa üyelerine yazılı ya da sözlü şekilde yaptıkları bildirimlerdir.

Emir Bölme: Girilen emrin, asıl emrin fiyatına eşit veya onun fiyatından daha iyi fiyatlı yeni emirlere bölünmesidir. Bölünen emirlerin toplam miktarının ilk miktara eşit veya daha büyük olması zorunludur.

Emir İyileştirilmesi: Kural olarak borsa salonunda tahtaya yazılan emirleri değiştirilmemektedir. Ancak bir satış emri, yerine aynı miktarda daha düşük fiyatlı satış emri yazılması hâlinde değiştirilebilir. Bu durumda önceki emir iptal edilir ve satış / alış bölümünün son satırına iyileştirilmiş yeni emir yazılır.

Emirlerde Geçerlilik Süresi: Borsa emirlerinin geçerlilik süresi, bir tam gün (2 seans) olarak belirlenmiştir.

Emisyon: Merkez Bankası'nın piyasaya dolaşıma sunduğu toplam para miktarıdır.

Emisyon Primi: Ortaklıkların hisse senetlerini nominal değerinin üzerinde bir fiyatla ihraç etmeleri sonucunda satış fiyatı ile nominal değer arasında oluşan farktır. Bu gelir, ortaklıklar için vergiden muaf bir gelir olup bilançolarının pasif bölümünde öz kaynak kaleminde yer alır.

Endeks: Borsada işlem gören hisse senetlerinin fiyat ve getirilerinin bütünsel ve sektörel bazda performanslarının ölçülmesi amacıyla oluşturulmuştur. Borsa endeksleri hisselerdeki fiyat hareketlerinden yola çıkılarak borsanın genel trendlerinin belirlenmesinde kullanılır. Belirli şartlara göre ve sektörel temsil kabiliyeti göz önünde bulundurularak seçilen hisseler endekslerin hesaplanmasında kullanılır.

Endeks Fon: Borsa endekslerindeki oranlara göre endeks kapsamındaki hisse senetlerinden oluşan portföyü işleten fonlardır. Enflasyon fiyatların genel düzeyindeki sürekli artışları ya da toplam talebin toplam arzı aşması durumudur.

Enflasyon Riski: Enflasyon nedeniyle yatırımcı tarafından arzulanmayan bir reel getiri oranının gerçekleşme olasılığını ifade eder.

Eşel Mobil: Ücretli ve maaşlıları, hayat pahalılığı karşısında korumak amacıyla fiyat artışlarıyla doğru orantılı olarak artmasının sağlanmasıdır.

Devalüasyon: Bankaların kayıtlarında sabit kur üzerinden geçirilen dövizlerin her ay sonunda geçerli cari kura göre düzenlenmesi işlemidir.

F

Factoring: Alacak hakkının bir başka kuruluşa devri sonucunda likit fon sağlayan bir mali işlemdir. Ülkemizde de hızla yaygınlaşan bir finansman yöntemidir. Bu işlemde alacaklı firma, alacaklarını tahsil öncesinde alacak tahsili ile uğraşan (factoring) şirketine devreder. Böylece alacaklı firma, alacağını zamanından önce tahsil ederek ekstra finansman sağlamış olur.

Faiz: Paranın belirli bir süre alınması ya da kullanılması nedeniyle alınacak (verilecek) tutar. Faiz, paranın (kaynağın) maliyeti olarak da tanımlanır.

Faiz Karşılama Gücü: İşletmenin finansman giderleri öncesi oluşan faaliyet kârı ile finansman giderlerini ne ölçüde karşılayabildiğini gösterir. Dönem Kârı-Finansman Giderleri / Finansman Giderleri formülü ile hesaplanır.

Faiz Oranı Riski: Yatırım yapılan kıymetin fiyatının piyasadaki faiz oranlarından olumsuz olarak etkilenmesi durumunda oluşan risktir.

FED: (Federal Reserve Banks) ABD’de 1913 yılında çıkarılan Federal Reserve yasası ile kurulan sistem içerisinde yer alan bankalardır. Bu sistem içerisindeki bankaların oluşturduğu organizasyon ABD’nin Merkez Bankası FED’i meydana getirmiştir. FED farklı bir yapıyla meydana gelmiş olmasına rağmen bir Merkez Bankasının sahip olduğu tüm fonksiyonlara sahiptir.

Fibonacci: Sayı serilerine dayanan bir analiz tekniğidir. Fibonacci sayıları serisi (1, 2, 3, 5, 8, 13, 21, 34, 55, 144...), üçüncü sayıyı bulmak için ilk iki sayı toplanarak oluşturulur. Bu seride bir sayının kendinden sonra gelen sayıya oranı % 62’dir ki bu da yaygın bir Fibonacci düzeltme sayısıdır. % 62’nin tersi olan % 38’dir ki bu da yaygın bir Fibonacci düzeltme sayısıdır. Fibonacci zaman hedeflerine, belli başlı tepe veya diplerden itibaren Fibonacci günleri, haftaları veya yılları sayılarak erişilir.

Finansal Kiralama: Makine ve teçhizatın mülkiyet hakkının yasal olarak kiraya verende kalmasına rağmen, ekonomik açıdan kiralanan varlık üzerindeki kontrolü kiracıya devreden ve kiracıyı varlığın fiili sahibi haline getiren uzun süreli bir işlemdir. Bir finansal kiralama (leasing) işleminde leasing şirketi (kiralayan – lessor) ile yatırımcı (kiracı – lessee) arasında yapılan sözleşme ile kiracının seçtiği ürün, kiralayan tarafından satın alınarak kiracıya kiralanır.

Finansal Rasyolar: Rasyo, iki değer birbirine oranı anlamına gelir. Finansal rasyolar ise şirketlerin mali tablolarındaki kalemlerin birbirine oranlanmasını ifade eder. İşletme faaliyetlerinin ortaya çıkardığı fon ihtiyacının saptanması, işletmenin finansal yapısının ne derece sağlam olduğunu ortaya çıkarmak amacıyla kullanılan analiz araçlarından birisidir.

Finansal Risk: Yatırım yapılan kıymeti ihraç eden şirketin mali yükümlülüklerini yerine getirememesi durumunda oluşan riske verilen isimdir.

Finansman Bonusu: Şirketlerin kısa vadeli işletme sermayesi ihtiyaçlarını karşılamak için çıkardıkları teminatsız senetlere verilen isimdir.

Finansman Gideri Karşılama Oranı: Bir şirketin faaliyet kârı artı net faaliyet kalemleri finansman giderlerini ne oranda karşıladığını gösterir. Bu oran ne kadar yüksekse şirketin durum o kadar iyidir.

Fiyat: Bir ürün ya da hizmetin elde edilmesi için karşılık olarak verilen para veya herhangi bir ürün (hizmet).

Fiyat Adımı: Her hisse senedi için fiyat adımları belirlenir. Belirlenen bu fiyat adımları bir defada gerçekleştirilebilecek en küçük fiyat değişimini ifade eder. Bu adımlar, baz fiyat aralığına göre belirlenir. İMKB’de baz fiyat aralığına göre fiyat adımları aşağıdaki gibidir:

Fiyat	Fiyat Adımı
0.01-2.50	0.01
2.52-5.00	0.02
5.05-10.0	0.05
10.10-25.0	0.10
25.25-50.0	0.25
50.5-100	0.5
101-250	1.0
252.5-500	2.5
505 ve üzeri	5.0

Fiyat Göstergesi: Sadece fiyat değişimini baz alan inceleme sonucu ortaya al veya sat komutları çıkaran gösterge ve analiz sistemidir. Fiyat göstergesi, iki farklı hareketli ortalama arasındaki farkı yüzdesel veya puansal olarak hesaplar.

Fiyat Marjı: Bir hisse senedinin seans içinde önerilebilecek en düşük (taban) ve en yüksek (tavan) fiyat aralığını oluşturur. Fiyat marjı her hisse için baz fiyatın %10 altı ve üstü şeklinde otomatik olarak hesaplanır.

Fiyat Önceliği: Hisse senetleri piyasasında daha düşük fiyatlı satım emirlerinin daha yüksek fiyatlı satım emirlerinden; daha yüksek fiyatlı alım emirlerinin, daha düşük fiyatlı alım emirlerinden önce karşılanmasını ifade eder.

Fiyat/Kazanç Oranı: Sermaye sahiplerinin sermayelerini yatırdıkları hisse senetlerinden beledikleri gelirin ölçümüne yarayan orandır. Bu oran bir hisse senedinin fiyatının hisse başına kazancının kaç katı olduğunu gösterir. Hisse başına kazanç, şirketin dönem net kârının dönem sonu hisse sayısına bölünmesi ile bulunur. Bu oran, dönem net kârından imtiyazlı ve kurucu hisselerine, yönetim kurulu ve çalışanlara ödenen temettü çıkarıldıktan sonra kalan kârın dönem sonu hisse sayısına bölünerek daha hassas bir şekilde hesaplanabilir. Fiyat/Kazanç oranı aşağıdaki formüller ile hesaplanır: Hisse Senedinin Dönem Sonu Fiyatı / Dönem Hisse Başına Kazancı Şirketin Dönem Sonu Piyasa Değeri / Şirketin Dönem Net Kârı

Flama: Teknik analizde kullanılan bu formasyonlar bayrak formasyonuna benzer fakat biraz daha yataydır ve küçük bir simetrik üçgeni andırır. Flamalar da bayraklar gibi birden üç haftaya kadar sürebilir ve sona erdiklerinde önceki trendin devam etmesi beklenir.

Forfaiting: Vadeli mal ve hizmet ihracatından doğan ve belirli bir ödeme planına bağlı olarak tahsil edilecek olan alacakların daha önce bu hakkı elinde bulunduranlara rücu edilmeksizin (kayıtsız şartsız ve vazgeçilmez olarak), bir banka veya bu alanda uzmanlaşmış bir finans kuruluşu (forfaiter) tarafından satın alınarak iskonto edilmesidir. Uygulamada forfaiting işlemi yatırım mallarını kapsamaktadır. 1950’li yıllarda ABD ve Avrupalı ülkelerin SSCB ile dış ticaretlerinde doğdu. Uzak Doğu ve Latin Amerika ülkelerinde yaygınlaştı. Latince de alacak hakkının kayıtsız ve şartsız olarak teslim edilmesi anlamındadır.

Formasyon: Teknik analizde kullanılan bu terim, fiyat grafiğinin belirli bir dönem içinde çizdiği şeklin bilinen bir geometrik şekle benzemesini ifade eder. Fiyat formasyonları bir tahmin değeri taşır.

Forward İşlemleri: Döviz piyasalarında gerçekleştirilen vadeli işlemlerdir. Para birimlerini gelecekteki bir tarihte değiştirmek üzere yapılan kontrata dayanır.

Futures İşlemleri: Döviz, hazine bonusu, tahvil gibi değerlerin belli bir tarihte ve belli bir fiyattan alma veya satma sözleşmesidir.

G

Garanti Mektubu: Bankaların belirli bir işin yapılması, bir malın teslimi veya bir borcun ödenmesini taahhüt ederek, taahhütlerine sadık kalacaklarını ve borçlarını belirten vadede ödeyeceklerini gösteren belgedir.

Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH): Bir ulusal ekonomide belirli bir dönem içinde (genellikle bir takvim yılında), üretilen mal ve hizmet değerlerinin toplamıdır.

Gecelik Repo: Gecelik repo işlemlerinde vade bir gündür. Aksi kararlaştırılmadıkça valör aynı gündür ve nihai takas ertesi gün gerçekleştirilir.

Gelir Tablosu: Şirketlerin mali tablolarından birisidir. Gelir tablosu şirketin dönem içindeki satışları, satışların maliyetlerini, faaliyet giderlerini, faaliyet dışı gelir-giderleri, vergi karşılıkları ve kâr/zararı gösterir.

Geri Dönüş Formasyonları: Fiyat grafiklerinde trendin geri dönmekte olduğunu gösteren fiyat formasyonlarıdır. En iyi tanımlı geri dönüş formasyonları kafa, omuz, çift ve üç tepe ve diplerdir.

Göz Altı Pazarı: İMKB’de işlem gören şirketlerin hisse senetleri işlemleri ile ilgili olarak olağandışı durumların ortaya çıkması nedeniyle ya da bu şirketlerin kamuya aktarılacak bilgilerin zamanında, doğru olarak aktarılmadığı durumlarda, ilgili şirketlerin sürekli denetim, gözetim ve sürekli kontrol altında tutulabilmesi için açılmıştır. Yukarıda adı geçen işlemler nedeniyle gözaltı pazarına alınmasına karar verilen şirketlerin hisseleri bu pazarda işlem görmeye başlar.

Güç Göstergesi: Belirli bir dönemdeki fiyat değişiminin başka bir döneme göre fiyat değişimini karşılaştırarak ortaya çıkan farkı analiz eden bir göstergedir.

H

Halka Açık Şirket: Hisse senetleri halka arz edilmiş olan veya halka arz edilmiş sayılan anonim ortaklıklardır.

Halka Açıklık Oranı: Halka açık hisselerin nominal değerleri toplamının, tüm hisselerin toplam nominal değerlerine oranıdır.

Halka Açılma: Bir anonim ortaklığın ya da şirketin hisselerini halka arz etmesidir.

Halka Arz Spk: Kanunları uyarınca sermaye piyasası araçlarının satın alınması için her türlü yoldan halka çağrıda bulunulmasına, halkın bir anonim ortaklığa katılmaya ve kurucu olmaya davet edilmesine; ayrıca hisse senetlerinin borsada işlem görmesi, anonim ortaklıkların sermaye artırımları dolayısıyla hisse senetlerini satışına bu isim verilir.

Hareketli Ortalama: Teknik analizde kullanılan bir analiz göstergesidir. Hareketli ortalamalar trend yapan ortalamalarda iyi işleyen bir takip edici göstergedir. Hareketli ortalamalar fiyat hareketlerini düzler, fakat geri kalır. Örneğin, bir hissenin 10 günlük basit hareketli ortalaması son on günün kapanış fiyatını toplar ve ona böler. Bu süreç her gün tekrarlanır. Al ve sat sinyalleri üretmek için çeşitli uzunlukta birçok hareketli ortalama çizilebilir.

Hazine: Kamusal gelirlerin toplanması ve kamusal giderlerin yapılmasına ilişkin faaliyetlerle görevli kurum.

Hazine Bonusu: Hazinesinin kısa vadede ihtiyacı olan finansman açığını kapatmak amacıyla çıkarttığı ve vadesi bir yıldan az olan borçlanma senetleridir. Bankalara satıldığı gibi halka da satış yapılabilir. Hazine bonusu ve bir yıllık devlet tahvili bileşik getirisi şu formülle hesaplanır: $(\text{Vadeye Kalan Gün Sayısı}/365) / (1 + \text{Yıllık Bileşik Getiri Oranı})$. Hazine bonusu ve bir yıllık devlet tahvilleri basit getirisi ise şu formülle hesaplanır: $\text{Nominal Değer} / 1 + ((\text{Vadeye Kalan}/365) \times \text{Faiz Oranı})$

Hedging: Döviz ve para piyasalarında gelecekteki kur riski ve fiyat hareketlerinden korunmak için yapılan vadeli işlemlerdir.

Hiper Enflasyon: Fiyatlar genel seviyesinin paradan kaçışa sebep olacak kadar hızlı yükselmesi ve sürekli olması durumuna **hiper enflasyon** denir.

Hisse Başına Getiri: Bir hissedarın sahip olduğu hisse dolayısıyla dönem sonunda elde ettiği getiridir.

Hisse Senedi: Anonim ortaklıklar tarafından çıkarılan ve anonim ortaklığın sermayesine belirli bir katılma payını temsil eden kıymetli evraktır.

Hisse Senedi Borsa Fiyatı: Hisse senedinin borsadaki arz ve talep koşullarına göre oluşan fiyatıdır.

Hisse Senedi Fonu: Portföyünün en az %51'i devamlı olarak hisse senetlerine yatırılmış fonlardır.

Hisse Senedi İhraç Fiyatı: Şirket tarafından çıkarılışı aşamasında satışa sunulduğu fiyattır.

Hisse Senedi İle Değiştirilebilir Tahvil: Önceden belirlenen bir zamanda tahvilin hisse senedi ile değiştirilmesini öngören tahvil türüdür. Böyle bir tahvil ihracının temelinde, yeni kurulan bir anonim şirketin kolay borçlanabilmesini sağlamak yatar.

Hisse Senedi Piyasa Fiyatı: Bir pay senedinin sermaye piyasasında alınıp satıldığı fiyat, o pay senedinin piyasa fiyatıdır.

Hisse Senetleri Endeksi: Hisse senedi piyasasının genel bir göstergesi olan endeks, kapsamındaki hisse senetlerindeki fiyat değişmelerinin ortaya konmasıdır. Hisse senetleri genel seviyesinin ne yönde değiştiğini ifade eder.

Hissedar: Bir anonim şirketin hisse senedine sahip olan şahıstır.

Hizmetler Endeksi: Ulusal Pazarda işlem gören ve sadece hizmetler sektöründe yer alan şirketlerin hisse senetlerinin fiyatlarındaki değişmeler dikkate alınarak hesaplanan hisse senetleri piyasası endeksidir.

Holding: Bir ya da birden çok şirketin yarısından fazla hissesine sahip ve bunları tek merkezden yöneten şirketlerdir.

I-İ

IMF (Uluslararası Para Fonu): Uluslararası para sistemi ile ilgili doğan gelişme ve sorunlar konusunda üyeler arasında dayanışma sağlayan, çok yanlı bir uluslararası ödeme sistemini geliştiren, üye ülkelerin kısa dönemli kredi gereksinimlerini sağlayan ve üye ülkelerin dış ödemeler bilançosunda ortaya çıkan dengesizliklerin giderilmesine yardımcı olan bir kurumdur.

insider trading: Sermaye piyasası araçlarının değerini etkileyebilecek, henüz kamuya açıklanmamış bilgileri kendisine veya üçüncü kişilere menfaat sağlamak amacıyla kullanarak sermaye piyasasında işlem yapanlar arasında fırsat eşitliğini bozacak şekilde haksız yarar sağlamak veya bir zararı bertaraf etmektir.

İflas: Bir şirketin borçlarını ödeyemez duruma düştüğü için faaliyetlerinin durdurulmasına denir.

İhraç: Tahvil, hisse senedi gibi sermaye piyasası araçlarının satışa çıkarılmasıdır.

İkili Dip Formasyonu: Hissenin belirli bir zaman aralığında aynı dip seviyeyi ikinci kez oluşturduktan sonra fiyatın bir önceki tepenin üzerine ulaşması durumudur. Bu formasyon yeni bir çıkışın başladığı formasyondur. Formasyon hedefi, iki dip arasında yapılan tepe fiyattan dip seviyedeki fiyatın çıkartılmasıyla ve bu farkın tepe fiyata eklenmesiyle oluşan değerdir.

İkili Tepe Formasyonu: Hissenin belirli bir zaman aralığında aynı tepeyi ikinci kez oluşturduktan sonra fiyatın bir önceki dip seviyeye kadar düşmesi halidir. Fiyatların yeni düşüşler öncesinde oluşturduğu formasyondur. Formasyon hedefi, tepedeki fiyattan iki tepe arasında oluşan dipteki fiyatın çıkarılması ve bu farkın tekrar dip fiyattan çıkarılmasıyla bulunur.

İkincil Piyasa: Menkul kıymetleri ihraçtan alan yatırımcıların bunları tekrar paraya çevirmek istediklerinde satımının ve diğer yatırımcıların da alım işlemlerini gerçekleştirdikleri piyasalardır.

İmkb (İstanbul Menkul Kıymetler Borsası): Menkul Kıymetlerin alım ve satım işlemlerinin yapıldığı menkul kıymetler piyasasıdır. Hisse senetlerinin alım ve satım işlemleri hisse senedi birinci ve ikinci pazarında yapılır. Tahvil, hazine bonusu, finansman bonusu ve gelir ortaklığı senedi gibi menkul kıymetlerin alım ve satımı da tahvil ve bono pazarında gerçekleştirilir.

İmkb Takas ve Saklama Bankası AŞ: Sermaye piyasasında faaliyet gösteren banka ve aracı kurumlara saklama ve takas hizmeti veren kuruluştur.

İmtiyazlı Hisse Senedi: Esas sözleşmede hüküm bulunmak kaydı ile sahiplerine temettü ödemesi, rüçhan hakkı kullanımı, oy hakkı gibi konularda ayrıcalık tanıyan senetlerdir.

İndikatör: Son fiyatın ve hacmin önceki fiyatlar ve hacimler ile mukayesesini yaparak oluşturulan grafik ve göstergedir.

İşlem Hacmi: Her hisse senedi için gerçekleşen işlemlerdeki hisse senedi sayısı ile işlem fiyatının çarpılmasıyla elde edilen değerlerin toplamıdır. Tüm hisse senetlerinin işlem hacimleri toplamı, piyasanın toplam hacmini oluşturur.

İşlem Miktarı: Bir seans içinde ya da belli bir dönemde alınıp satılan menkul kıymet adedidir.

İşlem Saatleri: Gözaltı Pazarı: 14:00-15:00 Ulusal Pazar, Bölgesel Pazar, Yeni Şirketler Pazarı: 09:30-12:00 (1.seans) 14:00-16:30 (2.seans)

İtfa: Bir borcun ödenerek kapanmasıdır.

K

Kaçış Seviyesi: Önemli bir destek seviyesinin birkaç kez test edilerek belirginleşmesinden sonra, bu seviyenin altına düşülmesi durumunda fiyatların bir alt seviyedeki destek seviyesine kadar düşebileceği kabul edilen seviyedir.

Kafa Omuz Formasyonu: Hissenin oluşturduğu üç tepenin ortada kalanının (kafa) yanında kalan diğer iki tepeden (omuzlar) daha uzun olduğu geri dönüş formasyonudur. Ortalarındaki diplerin alt seviyelerinden çizilen trend çizgisi kırıldığında formasyon tamamlanmış olur.

Kaldıraç Oranı: Bu oran aktiflerin ne kadar yabancı kaynaklarla (borçlarla) finanse edildiğini gösterir (Borçlar Toplamı / Aktif Toplamı).

Kambiyo: Tüm yabancı ülke paraları ve bu paralarla ödeme yapabilen her tür hesap, belge, bono,poliçe, çek vb. parasal araçların tümüne **kambiyo** denir.

Kanal Çizgisi: Temel trend çizgisine paralel çizilen düz çizgilerdir. Fiyatlar yükselen kanal çizgilerinde direnç, alçalan kanal çizgilerinde de destek bulurlar.

Kanuni Yedek Akçe: Bankalar tarafından bir emniyet fonu olarak ve olası zararlarını karşılamak amacıyla kârdan ayrılan paya denir.

Kapalı Uçlu Fon: Belirli sayıda ortağı olan ve bu limite erişildikten sonra başka ortağın alınmadığı fon tipidir.

Kapanış Fiyatı: Bir seansta borsa kaydına alınan en son işlemin fiyatıdır.

Kapitalizasyon: Herhangi bir işletmenin birikmiş yedek akçe ve kârının sermaye artırımında kullanılmasına denir.

Kâr: Toplam hasıllattan toplam maliyetin düşmesi ile elde edilen değerdir.

Kâr Dağıtım Oranı: İşletmenin net dönem kârından ne kadarının adi hisselerle temettü olarak dağıtıldığını gösterir (Toplam Temettü / Net Dönem Kârı).

Kâr Marjları: Brüt faaliyet ve net kâr rakamlara bakılır -- ne kadar yüksekse o kadar iyi. Ayrıca, nakit çıkış gerektirmeyen kalemlere faaliyet kârı ilave ederek vergi, finansman gideri, amortisman öncesi kâr (VFAÖK) marja da bakarak gerçekte şirket operasyonlarından ne kadar kâr ettiğini gösterir

Kara Para: Yasal işlerden elde edilmemiş veya vergisi ödenmemiş paraya denir.

Karma Ekonomi: Özel sektörün yanında kamu sektöründe üretici, düzenleyici ve denetleyici olarak ekonomide yer aldığı düzendir.

Karma Fon: Hisse senetleri, borçlanma senetleri, altın ve diğer kıymetli madenlerin en az ikisinden oluşan ve her birinin değeri fon portföy değerinin %20'sinden az olmayan fonlardır.

Katılma Belgesi: Yatırım fonlarına katılanların sahip oldukları payları ve hakları gösteren, paraya çevrilebilen, nama ve hamiline yazılı kıymetli evraktır.

Katılma Payı: Bir şirkete ortak olan bir kişinin toplam sermaye içinde sahip olduğu paydır.

Kayıtlı Sermaye: Sermaye Piyasası Kanununa göre anonim ortaklıkların esas sözleşmelerinde hüküm bulunmak kaydıyla hisse senedi çıkarabilecekleri azami miktarı gösteren ticaret sicilinde tescil edilmiş sermayeleridir.

Kısa Dönemli Gösterge: Fiyat değişimlerinde kısa bir zaman dilimini baz alarak hızlı komutlar oluşturan göstergedir.

Kısa Vadeli Borçların Toplam Borçlara Oranı: Ticari ve emek yoğun işletmelerde yüksek sermaye yoğun ve sabit varlıkları yüksek işletmelerdeyse düşük olması beklenen bu oran, toplam borç içinde kısa vadeli borcun payını dolayısıyla borçların risk yapısını göstermektedir (Kısa Vadeli Borçlar / Borçlar Toplamı).

Kıymetli Evrak: Çek, bono, tahvil hisse senedi ve poliçe gibi kambiyo senetleridir.

Konsolidasyon: Uluslararası borç işlemlerinde bankaların ya da direkt olarak borçlu olan ülkenin, vadesi gelen bir borcun daha uzun süreli bir vadeye uzatılması işlemidir.

Konvertibilite: Bir ülkenin yerel parasının serbest döviz piyasasında diğer yabancı paralara ve altına dönüşebilme özelliğidir.

Kopuş Seviyesi: Önemli bir direnç seviyesinin birkaç kez test edilerek belirginleşmesinden sonra, bu seviyenin aşılması hâlinde fiyatların bir üst seviyedeki direnç seviyesine kadar çıkabileceği kabul edilen seviyedir.

Kot Dışı (Kote Edilmemiş) Pazar: Borsaya kote edilmemiş menkul değerlerin alım ve satımına konu olan pazardır.

Kotasyon: Menkul kıymetlerin listeye alınması işlemidir.

Kredi: Mali kurumlarca kişi ve kuruluşlara verilen borç paraya denir.

Kredili Menkul Kıymet İşlemleri: Bir aracı kuruluş nezdinde müşteri adına kredi hesabı açılması koşuluyla müşteri ve aracı kuruluş arasında yapılacak sözleşme hükümleri çerçevesinde menkul kıymet alınmasıdır.

Kupon: Tahvillerin faizi ile hisse senetlerinin temettüsünü almak üzere kesilerek verilen kısımlardır.

Kurtaaj: Borsa üyelerinin aracı olarak yaptıkları her borsa işlemi için müşterilerinden aldıkları komisyondur.

Kurucu Hisse Senedi: Anonim şirketlerin kuruluş hizmetleri karşılığında çıkarılan hisse senetleridir. Şirket yönetimine katılma hakkı vermez, sadece şirket kârının bir kısmını alır.

Kurumsal Yatırımcı: Yatırım amacıyla kurulmuş yüklü miktarda fonlara sahip şirketlerdir. Örnek olarak yatırım ortaklıkları, bankalar, sigorta şirketleri ve sosyal güvenlik kurumları gösterilebilir.

Küsurat Emir: 1 lotun içerdiği hisse senedi sayısından daha az miktarlar için verilmiş emirlerdir. (lot altı emirler) Küsurat emirler fiyatsız girilir. Küsurat emirler ilgili hisse senedinin lot piyasasında işlem gördüğü en son fiyattan gerçekleşir.

L

Leasing: (Finansal Kiralama) Firmaların ticari ve sınai faaliyetlerini gerçekleştirebilmek için gereksinim duydukları duran varlıkları satın almak yerine belirli kira ödentisi karşılığında kullanım olanağı tanıyan ve banka kredilerine alternatif olarak doğan orta dönemli finansman yöntemidir. Bu yöntem, 1930 lu yıllarda dünya ekonomik krizindeki finansman zorluğu ve 2. Dünya Savaşı sonrasında teknolojik gelişmelerin yenileşme ve modernleşme harcamalarına çözüm olarak geliştirildi. Türkiye de de 1985 ten başlayarak daha çok KOBİ' ler tarafından kullanılmaktadır.

Libor: Londra bankaları arasında günlük olarak belirlenen faiz oranıdır ve uluslararası işlemlerde referans alınır.

Likidite: Para ve altın, hisse senedi gibi para niteliğindeki diğer değişim ve değer ölçüsü araçları için kullanılır.

Likidite Oranı: Kısa vadede nakde dönüşebilecek dönen varlıkların, kısa vadeli borçları karşılama gücünü göstermektedir (Dönen Varlıklar-Stoklar-Diğ. Döner Varlıklar / Kısa Vadeli Borçlar).

Likidite Riski: Sahip olunan kıymetin istenildiğinde paraya çevrilememesini, kıymetin cari piyasa değerinin altında elden çıkarılmasını ifade eder.

Likit Fon: Vadesine 90 günden az kalmış sermaye piyasası araçlarından oluşan fonlardır.

Limitli Emir: Emri veren alıcının, işlemin gerçekleşmesi için kabul ettiği en yüksek fiyatı, satıcının ise satmaya razı olduğu en düşük fiyatı belli ettiği emir tipidir.

Lokavt: Bir işyerinde üretim faaliyetlerinin tamamen durdurulmasına neden olacak biçimde işverenin kendi başına veya işveren kuruluşları ile ortak alınan bir karar ile işçilerin topluca işten uzaklaştırılmasıdır. LOT Hisse senetleri piyasasında işlem birimidir. İMKB Hisse Senetleri Piyasasında, 1 lot 1TL nominal değerli hisse senedini ifade eder.

M

Macd Göstergesi: (The Moving Average Convergence / Divergence: Hareketli Ortalamaların Uyumluluğu ve Uyumsuzluğu). MACD'de üç hareketli ortalama vardır ve iki çizgi kullanılır. İlk çizgi MACD çizgisidir ve 26 günlük hareketli ortalama ve 12 günlük hareketli ortalama çıkarılmasıyla oluşur. MACD çizgisini düzleyecek ikinci çizgi (sinyal çizgisi) için 9 günlük hareketli ortalama kullanılır. MACD çizgisi sinyal çizgisini yukarı kestiğinde al, aşağı kestiğinde sat sinyali verir.

Maksimum Lot: Hisse senedi bazında belirlenen ve alım satım sistemine limit fiyatlı emir olarak bir kerede girilebilecek en yüksek miktardır.

Mali Endeks: Mali sektörde yer alan şirketlerin hisse senetlerinin fiyatlarındaki değişimler dikkate alınarak hesaplanan hisse senetleri piyasası endeksidir.

Mali Piyasa: Fon arz ve talebinde fon akımlarını düzenleyen kurumlar ve bunları düzenleyen kurallardan oluşan piyasadır.

Mali Sektör: Ekonomide iktisadi faaliyetlerin finansmanında rol oynayan kurumlardan oluşan sektördür.

Manüplasyon: Piyasada canlılık yaratmak amacıyla oluşturulan suni fiyat hareketleridir.

Market-Maker: Piyasa düzenleyicisi demektir. Hisse senetlerinde alım ya da satım yapılarak aşırı fiyat hareketlerinin önlenmesidir.

Menkul Kıymet: Ortaklık veya alacaklılık sağlayan, belli bir meblağı temsil eden, gelir getiren, yatırım aracı olarak kullanılan ve şartları Sermaye Piyasası Kanunu'na belirlenmiş kıymetli evraklardır.

Menkul Kıymet İhracı: Sermaye piyasası araçlarının ihraççılar tarafından çıkarılıp satılmasıdır.

Menkul Kıymet İradı: Menkul ve gayri menkullerden elde edilen faiz, kira, rant gibi hasılatı ifade etmektedir.

Menkul Kıymetler Borsası: Menkul kıymetlerin alım ve satım işleminin yapıldığı yer.

Merkez Bankası Banknot ihraç eden, para ve maliye politikalarının uygulayıcısı olan, devletin veznedarlık görevini üstlenmiş, devlete iktisadi ve mali danışmanlık yapan kurumdur.

Mevduat: Belirli dönem için geri ödemek koşuluyla belirli bir bedel karşılığında mevduat sahibi kişilerce bankalara yatırılan paradır.

Momentum: Momentum kısaca belli bir süre içindeki fiyat farklarıyla düşüş ya da yükselişteki hızı ölçer. Aşırı alım-satım osilatörü oluşturmak için bu teknik kullanılır. Ölçülen dönemin ilk fiyatından son günün kapanış fiyatı çıkarılır ve ortaya çıkan pozitif veya negatif değer, bir sıfır çizgisinin altına veya üstüne çizilir. Oran yöntemiyle son fiyat ilk fiyata bölünür. Bu durumda fiyatlar bir orta çizgi görevi yapan 100'ün altında ve üstünde dalgalanır. Orta çizginin yukarı kesilmesi al, aşağı kesilmesi sat sinyali verir.

Moratoryum: Bir şirketin ya da devletin ödeyemediği borçlarını erteleme işlemidir.

Müşteri Bazında Saklama: Satın alınan menkul kıymetin aracı kurum ve banka emanetinde bırakılması durumunda yatırımcıya verilen bir kod numarası altında Takasbank kasalarında saklanması işlemidir.

Müşteri Emri: Borsa üyelerine müşterileri tarafından verilen alım satım emirleridir.

N

Nakit Akım Tablosu: İşletmenin nakit giriş ve çıkışlarını gösteren tablodur. Düzenlendiği dönem itibarıyla nakit açığı veya fazlasını gösterir ve finansal planlamada kullanılır.

Nakit Akış Oranı: İşletmenin nakit rezervlerinin yabancı kaynakları karşılama gücünü göstermektedir.
$$\text{Net Dönem Kâr} + \text{Amortismanlar} - \text{Nakit Çıkışı} - \text{Gerektirmeyen Giderler (Toplam)} / \text{Kısa Vadeli Borçlar} - \text{Uzun Vadeli Borçlar}$$

Nama Yazılı Senet: Hisse senedinin üzerinde, sahip olanın ad ve soyadının yazılı olduğu senetlerdir. Bu hisselerin satılması durumunda şirketlerin pay kütüğü defterine kaydı gerekmektedir ve hisse üzerine yeni sahip olanın adı ve soyadı yazılır.

Net Kâr Marjı Oranı: İşletmenin satışlarının vergi sonrası kâra göre kârlılığını ölçmektedir.
$$\text{Net Dönem Kâr} / \text{Net Satışlar}$$

Nominal Değer: Hisse senedi için pay senedinin üzerinde yazılı olan değerdir.

Nominal Faiz Oranı: Piyasada uygulanan cari faiz oranlarıdır. Fiyat hareketlerinden arındırılmadığından reel faiz düzeyini göstermez.

Nominal Fiyat: Hisse senedi için pay senedinin üzerinde yazılı olan fiyattır. Tahvillerde ise vade sonunda ödenecek değerdir.

O

Offshore: Herhangi bir ülkede faaliyet gösteren fakat asıl merkezi o ülkenin dışında bulunan denizaşırı bir kurumun faaliyetlerini tanımlamaktadır. Kurum faaliyette bulunduğu ülkede kendi ülkesinin yasal düzenlemelerine bağlı olmadığı gibi içinde faaliyette bulunduğu yabancı ülkenin de düzenlemelerine bağlı değildir.

Opec: 1960 yılında Bağdat'ta İran, Irak, Kuveyt, Suudi Arabistan ve Venezuela tarafından kurulmuştur. Petrol ithalatçısı ülkeler üzerinde siyasi ve ekonomik baskı kurarak iktisadi ve politik bir üstünlük sağlamaya yönelik bir örgüttür.

Opoze Hisse Senedi: Üzerinde devir ve satış yasağı olan hisselerdir.

Opsiyon: Bir malın belli bir süre içinde belli fiyattan satılması için alıcıya tanınan süre. Bir satıcının satmak üzere aldığı malın parasını belli bir süre sonra ödeme hakkıdır.

Opsiyon Sözleşmesi: Alan tarafa, üzerine opsiyon yazılan mal veya kıymetin gelecekte belirli bir tarihte belirlenen miktarda alma veya satma hakkını sağlayan sözleşmedir.

Ordino: Borsa yatırımcılarının işlem yaptıkları aracı kurumlarında verdikleri alım satım emirleridir.

Osilatör: Piyasanın aşırı alım ya da aşırı satış bölgesinde olup olmadığını belirleyen göstergelerdir. Fiyat grafiğinin altına çizilir. Osilatör, yukarı uca eriştiğinde aşırı alım bölgesinde; aşağı uca eriştiğinde aşırı satım bölgesindedir.

Ö

Ödemeler Dengesi: Bir ülkenin yıl içinde dış ülkelere yaptığı ödemeler ile dış ülkelere sağladığı gelirleri gösteren bilançodur.

Ödenmiş Sermaye: Esas sermaye sistemine tabi ortaklıklarda, ortaklarca taahhüt edilen sermayenin nakden ödenmiş kısmıdır.

Özel Emir: Büyük miktarlardaki alım satım emirleridir. Özel emirlerin gerçekleşmesi borsa yönetimi tarafından belirlenir.

Öz Sermaye Kârlılığı Oranı: İşletmelerin öz sermaye kârlılığını göstermektedir. Net Dönem Kârı / Öz sermaye

P

Para Piyasası: Kısa vadeli fon arz ve talebinin karşılaştığı piyasadır. Bu piyasa kısa vadeli fonlardan oluşur . Mevduat ve ticari senetler, para piyasası araçlarındandır.

Para Politikası: Para politikası, para miktarındaki değişimlerin iktisadi faaliyetleri etkilemesi ve genel ekonomi politikası amaçlarına ulaşılabilmesi için para politikası araçlarının nasıl kullanılması gerektiği ile ilgilidir. Merkez Bankası, açık piyasa işlemleri, faiz ve reeskont işlemleri, selektif kredi uygulamaları, karşılık oranları ve emisyon ile para politikalarının uygulayıcısıdır.

Pasifler: Bilançoda gösterilen borç ve yükümlülükler toplamıdır. Aktiflerin hangi kaynaklarla temin edildiğini gösterir. Üç ana kalemden oluşur. Kısa vadeli borçlar, uzun vadeli borçlar ve öz sermaye. Borçlar, genelde finansal ve ticari olarak ikiye ayrılır. Öz sermaye altında şirketin sermayesi, yedekler, yeniden değerlendirme artış fonu ve net kâr gösterilir.

Pay Başına Kâr: İşletmenin hisse başına düşen net dönem kârını göstermektedir. Dönem Sonu Net Kâr / Ödenmiş Sermaye/1000

Pay Başına Temettü: Bir dönemde ortaklara dağıtılmasına karar verilen toplam kâr payının o döneme ait hisse senedi sayısına bölünmesi ile bulunur.

Piyasa Değeri/Defter Değeri: Bu oran hisse senedinin fiyatının hisse başına özsermaye değerinin kaç katı olduğunu gösterir (Hisse Senedinin Dönem Sonu Fiyatı / Hisse Başına Özsermaye).

Piyasa Fiyatı: Bir menkul kıymetin piyasadaki arz ve talebe göre oluşan fiyatıdır.

Piyasa Kapitalizasyonu: Borsada işlem gören hisse senetlerinin, çıkarılmış nominal sermayelerinin kapanış fiyatları itibariyle piyasa değerleri toplamıdır.

Piyasa Riski: Yatırımcıların beklentilerindeki değişimlerden dolayı menkul kıymetlerin fiyatlarında değişimlerin ortaya çıkması ile zarar oluşmasıdır.

Plasman: Yapılmış olan bir yatırımın el değiştirmesidir. Ekonomi için ek bir yatırım değil, sadece yatırımcının değişmesidir.

Portföy: Bir yatırımcının sahip olduğu menkul kıymetlerin tümüne verilen addır.

Portföy Yöneticiliği: Sermaye piyasası araçlarından oluşan portföylerin ne zaman, ne kadar alınıp satılacağını belirlemeye yönelik çalışmalar ve yapılan işlemlerdir.

Pozisyon Kapatma: Menkul kıymet hesabını kapatarak sıfırlamaktır. Açık bir pozisyonu açık menkulü alarak sıfırlamaktır.

R

Reel Faiz: Fiyat değişimlerinden arındırılmış faizdir.

Repo: Geri alım taahhüdü ile menkul kıymet ihracıdır. Repo yapan parayı kullanan taraftır.

Resmi Müzayede Pazarı: Mahkemelerin, icra dairelerinin ve diğer Resmî dairelerin borsada yapılmasını gerekli gördükleri hisse senedi işlemlerinin gerçekleştirildiği pazardır.

Rezerv Para: Uluslararası mali kuruluşlar ile hükümetlerin ellerinde bulundurdukları altın ve dövize verilen addır.

Rsı Göstergesi: (Relative Strength Index : Relatif Güç İndeksi). RSI osilatörünün ana değeri, aşırı alım ve aşırı satım bölgelerinin belirlenebilmesi için üst ve alt sınırları sağlar. RSI osilatörünün değeri 0 ile 100 arasında dalgalanır. 70'in üzeri aşırı alım, 30'un altı ise aşırı satış bölgesidir.

Rüçhan Hakkı: Rüçhan hakkı, ortaklıkların bedelli sermaye artırımlarına mevcut ortakların öncelikle katılma hakkıdır. Hisse senedi kuponlarının temsil ettiği hak, ortaklığa karşı sadece o hisse senedinin belge numarasını taşıyan "yeni pay alma kuponları"nın teslimi karşılığında ve hisse senedi ibrazına gerek kalmaksızın kullanılır. Borsada hisse senetleri işlem gören şirketlerin, sermayelerini nakdi olarak artırma kararı almaları hâlinde hissedarlar, hisse senetleri üzerinde bulunan "yeni pay alma kuponu"nu kullanarak ve "sermaye artış bedeli"ni ihraççı şirkete ödeyerek sermaye artışına iştirak etmekte ve sahip oldukları hisse senedi miktarını artırmaktadırlar. Ancak bazı hissedarların sermaye artışına katılmayıp zarara uğramaları veya istemeyerek sermaye artışına katılmaları söz konusu olmaktadır. Bu ikileme bir çözüm olarak yeni pay alma kuponlarının hisse senedinden bağımsız olarak, rüçhan hakkı kullanım süresi içinde alınıp satılabileceği hükme bağlanmış bulunmaktadır. Rüçhan hakkı kullanım süresi 15 günden az, 60 günden fazla olamaz.

S

Seans: Bir menkul kıymet pazarında işlemlerin gerçekleştirilebileceği zaman aralığı.

Seans Saatleri: Birinci seans: 9:30 - 12:00, ikinci seans: 14:00 – 16:30

Serbest Dalgalanma (Free Float): Serbest dalgalanan kur sisteminde ülke parasının değeri piyasa tarafından belirlenmektedir. Döviz piyasasına yapılan müdahaleler, kurların istenilen düzeyde oluşmasını sağlamak yerine bu piyasadaki gereksiz dalgalanmaları önlemek ve değişimleri daha ılımlı hale getirmek için yapılmaktadır. Bu sistemde para politikası, daha etkin hale gelmekte ve ülkenin tutması gereken uluslararası rezerv miktarı azalmaktadır. Serbest dalgalanan döviz kuru sisteminden kaynaklanan olumsuzluk ise dış ekonomik ilişkilerde belirsizlikleri ve riskleri artırması nedeniyle kaynak dağılımını olumsuz etkilemesidir.

Sermaye: Üretimde kullanılan ve kendileri de üretilmiş olan mal ve değerlerdir.

Sermaye Artırımı: Bir şirketin esas sermayesine karşılık olan hisse senetlerinin bedelleri ödendikten sonra genel kurul kararı ile yeni hisse senedi çıkarılarak şirket sermayesinin artırılmasıdır.

Sermaye Piyasası: Orta ve uzun vadeli fon ihtiyaçlarının karşılandığı ve bu ihtiyaçları karşılayan hisse senedi, tahviller ve hazine bonusu gibi menkul kıymetlerin alım ve satım işleminin yapıldığı piyasadır.

Sermaye Piyasası Kurulu: Sermaye Piyasası Kanunu ile kurulmuş, piyasanın işlerliği için gerekli düzenlemeler yapan ve sermaye piyasasında faaliyet gösteren kuruluşları denetleyen tüzel kişiliğe sahip bir kurumdur.

Sermaye Piyasası Kurumları: Aracı kuruluşlar, yatırım ortaklıkları, yatırım fonları ve sermaye piyasasında faaliyet göstermesine izin verilen diğer kurumlardır.

Sharpe Oranı: William Sharpe'ın geliştirdiği bu performans ölçütünde, portföyün toplam riski standart sapma ile tanımlanmıştır ve portföyün artık getirisi standart sapma ile karşılaştırmaktadır. Portföyün artık getirisi olarak kastedilen, dönemin ortalama portföy getirisinden risksiz faiz oranının çıkarılması ile bulunmaktadır. Sharpe oranı, yatırımcının portföyü taşıırken aldığı toplam riske karşılık olarak risksiz faiz oranı üzerinden talep ettiği ekstra getiriye göstermektedir.

Sharpe Oranı: (Portföyün Getirisi – Risksiz Portföyün Getirisi)/Toplam Risk (Standart Sapma) Bu oranın yüksek olması, yatırımın performansının riske dayalı getiri esasına göre iyi olduğunu, düşük oran ise başarısız bir performansla sahip olduğunu göstermektedir.

Snai Endeksi: Sadece sanayi sektöründe yer alan şirketlerin hisse senetlerinin fiyatlarındaki değişimler dikkate alınarak hesaplanan hisse senetleri piyasası endeksidir.

Spekülasyon: Gelecekle ilgili beklentiler doğrultusunda fiyat değişimlerinden bir gelir elde etmek amacıyla yapılan alım ya da satım işlemidir.

Stok Devir Hızı: Stokların yıl içinde kaç kez satışlara dönüştürüldüğünü göstermektedir. Devir hızının yüksek olması işletmenin daha fazla kâr etmesine olanak sağlamaktadır. $\text{Satışların Maliyeti} / (\text{D.Başı Stok} - \text{D.Sonu Stok}) / 2$

Sürü Psikolojisi: Büyük fiyat dalgalanmalarında küçük yatırımcıların bilinçsiz şekilde yüksek fiyattan alım yapmaları ya da panikle düşük fiyattan satış yapmalarıdır.

Swap: Faiz oranları ile döviz kurlarındaki değişmeler sonucunda ortaya çıkan riski en aza indirmek amacıyla geliştirilmiş işlemidir.

T

Taban Fiyat: Hisse senetlerinin bir seans içerisinde görebileceği en düşük değerdir.

Tahvil ve Bono Fonu: Portföyünün en az %51'inin devamlı olarak borçlanma araçlarına yatırılmış fonlardır.

Takoz Formasyonu: Devam eden harekette yorgunluk oluştuğunu belirtir. Yükselen takoz ve düşen takoz olmak üzere ikiye ayrılır.

Tasarruf: Gelirden tüketimin çıkartılması sonucu kalan kısım.

Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu: Tasarruf mevduatı sahiplerini belirli bir tutara kadar ilgili bankanın ödeme yetersizliği riskine karşın sigorta etmektir.

Tavan Fiyat: Hisse senetlerinin bir seans içerisinde görebileceği en yüksek fiyattır.

Tefe (Toptan Eřya Fiyat Endeksi.): Enflasyon rakamı olarak alınır.

Tekel: Tek bir satıcı ve karşılığında çok miktarda alıcı olan piyasadır.

Teknik Analiz: Hisse senedi veya borsa endeksi fiyatının ya da işlem miktarında meydana gelen değişmelerin genellikle grafiklerle açıklanması ve geleceğe yönelik trend belirleme aracıdır.

Temel Analiz: Hisse senetlerinin gerçeğe en yakın fiyatlarını bulmaya yönelik bir yöntemdir.

Temerrüt: Taahhütlerinin gerektirdiği ödeme veya menkul kıymet teslimatlarını belirlenen süreler içinde gerçekleştirilmeyen borsa üyesi, herhangi bir ihbara gerek kalmaksızın temerrüde düşmüş sayılır.

TEMETTÜ: (Kâr Payı). Gerçekleşen kârdan ortakların hisseleri oranında aldıkları kâr payı.

Temettü Getirisi: Hisse senedinin yıllık getirisidir.

Temettü Oranı: Dönem başında satın alınan bir hisse senedine ödenen paranın ne kadarının yıl içinde temettü olarak geri alındığını gösterir.a) Dönem İçinde Ödenen Hisse Başına Temettü / Hisse Senedinin Dönem Başı Fiyatı b) Dönem İçinde Ödenen Toplam Temettü / Şirketin Dönem Başı Piyasa Değeri Net Dönem Kârı / Net Satışlar

Temlik: Alacağın devredilmesidir.

Ters Repo: Bir menkul kıymetin başlangıç tarihinde alınıp bitiş tarihinde geri satılması işlemidir. Ters repo yapan parayı kullandıran taraftır.

Toptan Satışlar Pazarı: Önceden alıcıları belirli olan ya da olmayan, belirli bir miktarın üzerindeki hisse senedi işlemlerinin organize bir piyasada gerçekleştirilmesini sağlamak amacıyla kurulmuştur.

Trend: Bellirli bir zaman dilimi aralığında belli bir seyiri oluşturan değerlerde ortaya çıkan sürekli artma ya da azalmaları ifade eder.

TÜFE: Tüketici Fiyat Endeksi

Türev Piyasalar: İlerideki bir tarihte teslimatı veya nakit uzlaşması yapılmak üzere herhangi bir malın veya finansal aracın bugünden alım satımının yapıldığı piyasalardır.Türev piyasaların tanımı forward, futures ve opsiyon işlemlerinin tamamını içermektedir.

U

Ulusal 100 Endeksi: 1986 yılında 40 şirketin hisse senedi ile başlayarak zamanla sayısı 100 şirketin hisse senedi ile sınırlanan bileşik endeks'in devamı niteliğindedir. Ulusal Pazarda işlem gören, yatırım ortaklıkları hariç önceden belirlenmiş şartlar yanında sektörel temsil kabiliyeti de göz önünde bulundurularak seçilmiş hisse senetlerinden oluşmakta ve İMKB-30 hisse senetlerini otomatik olarak kapsamaktadır. Hisse senetlerinin fiyatları ve her bir hisse senedinin aynen saklamada bulunanlar hariç, Takasbank saklamasında bulunan hisse senedi sayısının toplam hisse senedi sayısına oranları baz alınarak piyasa değeri ağırlıklı olarak hesaplanır ve hisse senetleri piyasasının genel bir göstergesidir.

Ulusal 30 Endeksi: Vadeli İşlemler Piyasasında kullanılmak üzere, yatırım ortaklıkları hariç Ulusal Pazarda işlem gören şirketlerden önceden belirlenmiş şartlar yanında, piyasa değeri ve likiditesi yüksek olanlardan sektörel temsil kabiliyeti de göz önünde bulundurularak seçilen 30 hisse senedinden oluşan endekstir.

Ulusal Pazar: Burada işlem gören bütün şirketler, İMKB tarafından önceden belirlenmiş kotasyon şartlarını tümüyle karşılayan şirketlerdir. Ulusal pazardan seçilmiş 100 şirkete ait hisse senetleri İMKB-100 Endeksini oluşturmaktadır.

Underwriting (Aracılık Yüklenimi): Yeni çıkarılan menkul kıymetlerin satış işleminin bir banka ya da aracı kuruluşlar tarafından üstlenilmesidir.

Ü

Üçgen: Teknik analizde hisse senedi fiyatının eriştiği en yüksek fiyat ile en düşük fiyat arasındaki farkın önce genişleyip sonra daraldığı grafikdir.

V

Vadeli İşlem Sözleşmesi: Sözleşmenin taraflarını belirlenen ileri bir tarihte üzerinde anlaşılan fiyattan standartlaştırılmış miktardaki bir malı veya kıymeti alma veya satma yükümlülüğüne sokan sözleşmedir.

Vadeli Piyasalar: Gelecekte belirlenmiş bir zamanda belirlenen bir fiyat üzerinden mal ve hizmetlerin satılıp alındığı piyasalardır.

Valör: Kredi ya da mevduat için bankaca faizin işletilmeye başlandığı tarihe denir.

Vergi Amortisman Faiz Öncesi Kâr (Vafök): Bir şirketin nakit akışlarına bakmakta kullanılan değerdir.

Vafök ile faiz geliri/ finansman gideri, vergiler ve amortisman'ın etkilerinden bağımsız olarak bir şirketin operasyonlarından ne kadar para kazandığını görme imkânı buluruz.

Virman: Bir banka hesabında bulunan varlıkların, başka bir hesaba aktarılması işlemidir.

Y

Yatay Analizi: Dönemler arası bilanço ve gelir tablosu kalemlerin değişimlerini gösterir.

Yatırım: Belli bir getiri sağlamak amacıyla belirli vadelerde birikimlerin, yatırım araçlarına bağlanmasıdır. Yatırımcı yaptığı yatırımın maliyetini üstlenir. Bu onun riskidir. Eğer yatırımcı, kendi öz fonlarını kullanarak yatırım yapıyorsa en azından bu fonların maliyetini karşılaması gerekir. Yatırımcı, elindeki bu fonlarla tahvil alış satışı veya vadeli mevduat ile faiz geliri de sağlayabilir. Faiz hadleri, gelir seviyesi, borçlanabilme imkânları ve yatırımcının sahip olduğu risk anlayışı yatırımı etkileyen unsurlardandır.

Yatırım Danışmanlığı: Müşterilere, sermaye piyasası araçları ile bunları ihraç eden ortaklık ve kuruluşların, yönlendirici nitelikte yazılı veya sözlü yorum ve yatırım tavsiyelerinde bulunulması faaliyetidir.

Yatırım Fonları: Halktan katılma belgeleri karşılığı toplanan paralarla belge sahipleri hesabına, oluşturulan portföyü işletmek amacıyla kurulan mal varlığıdır.

Yatırım Ortaklıkları: Sermaye piyasası araçları ile altın ve diğer kıymetli madenler portföyü işletmek üzere anonim ortaklık şeklinde ve kayıtlı sermaye esasına göre kurulan sermaye piyasası kurumlarıdır.

Yeni Şirketler Pazarı: Yeni kurulmuş olmakla beraber, büyüme potansiyeli taşıyan şirketlerin hisse senetlerinin borsada işlem görmesi amacıyla kurulmuştur.

Yeniden Değerleme: Ortaklıkların aktiflerinde kayıtlı bulunan ve amortismanına tabi maddi duran varlıklarının enflasyon sebebiyle elde etme maliyeti ile piyasa değeri arasında oluşan farkın bilançoların sağlıklı bir şekilde değerlendirilmesi amacıyla Maliye Bakanlığı tarafından her yıl açıklanan oranlar dâhilinde değerinin yükseltilmesidir.

Yükselen Takoz: Büyük düşüşlerden önce oluşur. Yukarı doğru açısı olan bir üçgen görünümündedir. Takozun uçlarına doğru çıkış güç kaybeder. Hacim artışı olmaz, hacim daralır. Hacim, yükselen fiyatı onaylamaz. Takozun yükselen destek çizgisi kırıldığında düşüş, takozun boyunun üçte ikisi kadar olur.

Yükselen Üçgen Formasyonu: Fiyatların çıkarken aynı seviyede direnç oluşturmasına karşılık, düşerken daha üst seviyede dip yapmasıyla oluşan şekildir. Fiyatların belirgin bir prim yapmadan önce oluşturduğu formasyondur. Formasyon hedefi ise formasyonun direnç seviyesi ile en düşük fiyatlı günü arasındaki farkın direnç seviyesine eklenmesiyle bulunur.

Z

Zaman Önceliği: Hisse senetleri piyasasında, fiyat eşitliği hâlinde sisteme zaman açısından daha önce kaydedilmiş emirlerin öncelikli karşılanmasıdır.